

A GYERMEK

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI TÁRSASÁG KÖZLÖNYE
AZ ORSZ. GYERMEKVÉDŐ LIGA TÁMOGATÁSÁVAL MEGJELE-
NIK JULIUS-AUGUSZTUS KIVÉTELEVEL MINDEN HÓ VÉGÉN

DAS KIND

ORGAN DER UNGARI-
SCHEN GESELLSCHAFT
F. KINDERFORSCHUNG

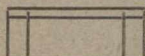
L'ENFANT

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ
HONGROISE □ □ POUR
L'ÉTUDE DE L'ENFANT

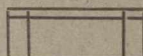
TELEKI SÁNDOR GRÓF,
BABARCZI-SCHWARTZER
OTTÓ DR., BÁRCZY IST-
VÁN DR., NÁRAY-SZABÓ
SÁNDOR DR. KÖZREMŰKÖ-
DÉSÉVEL SZERKESZTIK

□ NAGY LASZLÓ □
FELELŐS SZERKESZTŐ

BERKES JÁNOS, GROSZ
GYULA DR., RANSCH-
BURG PÁL DR., PEKAR
KÁROLY DR. SZERKESZTŐ-
BIZOTTSÁGI TAGOK. ≡

SZERKESZTŐSÉG REDAKTION
BUDAPEST, VIII. ÜLLŐI-ÚT. 16/B.

TARTALOM

<i>Nógrády László dr.</i> Adatok a gyermek egyéniségének lélektanához (két ábrával)	129
<i>Grünwald Margit.</i> Élettani nevelés	151
<i>Jablonkay Géza dr.</i> Titkári jelentés	155
<i>Ranschburg Pál dr.</i> A kísérleti szakosztály működése	159
<i>Sándor Domokos.</i> A Trüper J. vezetése alatt működő Sophienhöhei nevelő-otthon és gyermekszanatorium	163
<i>R. D. Grethlein's</i> Praktische Hausbibliothek	165
<i>Fürj Pál.</i> Magyar Gyógypedagógia	166
A Magyar Gyermektanulmányi Társaság közgyűlése	169
Választmányi ülés	171
Gyermektanulmányi kör Aradon	173
Gyermektanulmányi értekezlet Szolnokon	174
Külföldi szemle	175
<i>Kemény Gábor dr.</i> Második gimnazisták versei	180
A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjainak névsora. (Ötödik folytatás.)	185
Übersicht der letzten Nummer	186
Résumé du dernier Numéro	190

A szerkesztőség és a M. Gyermektanulmányi Társaság elnökségének címe: *Nagy László alelnök. Budapest, VIII. Üllői-ut 16/B.* Az összes kéziratok és levelek társulati ügyekben ide küldendők.

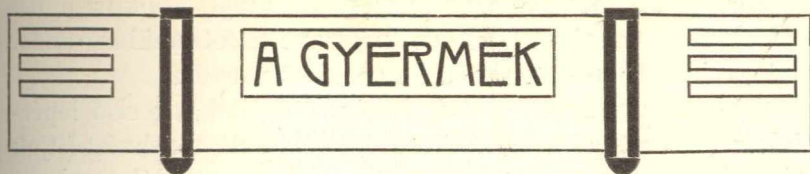
A kiadóhivatal és a pénztáros címe: *Perényi József dr. tanár, Budapest, VII. Aréna-ut 11a.* A reklamációk, tagsági díjak és előfizetések ide intézendők. Ugyanitt történik a hirdetések fölvétele.

A tagsági díj *4 korona*, amelyért A Gyermek című közlöny is jár. Az előfizetés díja egész évre szintén *4 korona*. Egyes szám ára *60 fillér*.

Kérem tisztelt tagtársaimat, hogy a tagsági díjat a pénztári hivatalhoz sürgősen megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1909. március 28.

Perényi József dr. pénztáros.

Adatok a gyermek egyéniségének lélektanához.

Írta s a szolnoki nyilv. gyermektanulmányi értekezleten felolvasta :
dr. Nógrádi László, gimnáziumi tanár.

I.

Ha áttanulmányozzuk a művészetek fejlődésének történetét, akkor azt találjuk, hogy egy hatalmas és közös gondolat vezetett minden alkotó művészt, a szobrászt úgy, mint a festőt, mint az író; kifejezni az élet vagy természet jelenségeinek, lett légyen az bár ember, tárgy, tájék, az egyéniségét. Ennek a törekvése látszik meg a legkezdetlegesebb művészi alkotásokon is s a hosszú út, melyet az első archaikus szobroktól kezdve a szobrászat fejlődése Phidias remekéig s innen a modern szobor-alkotásokig, vagy az első rapszod egyszerű énekétől Homeros hatalmas két époszáig s innen annyi munkán keresztül a Tolsztoj óriási alkotásáig, a Háború és béke-ig, az egyszerű pásztoroktól előadott tragédiától, Shakespearén át, a legmodernebb drámákig az elbeszélés, a regény, dráma megtett, mind az egyéniség keresésében, kifejezésében áll. Az egyéniség, mint egy hatalmas csoda, vonzza a művészeket, ez az a pólus, mely a maga titokzatosságával annyi művészi lángelmét készlet kutatásra, megfigyelésre. S ez az, amit minden igazi művészlélek, kit az alkotás tüze hevített, ki akart fejezni. S mondhatjuk, a művész alkotásának sikere mindig attól függött, művének maradandó becset az adott, hogy mennyire sikerült tárgyában az egyéniséget kifejezni. Minél jobban sikerült az egyéniség kifejezése, annál becsesebbnek tartjuk a művészi alkotást. A nagy művészek épp avval lettek nagy művészekké, hogy alkotásaikban az

egyéniség hatalmas és igaz kifejezését megtaláljuk s minél több igaz egyéniséget találunk kifejezve alkotásaikban, annál gazdagabb szellemnek tartjuk az alkotó művészt.

Míg a művészetben, hogy úgy mondjam, az első lépéstől kezdve az egyéniség kifejezésére irányuló törekvést látjuk egész napjainkig szakadatlan sorban, addig, csodálatos, hogy így van, de így van, a nevelés az egyéniség keresését egészen elhanyagolta, úgyszólván egészen napjainkig. Ennek oka az a nagy tévedés, hogy a gyermekben nem láttak az embertől egész külön lényt, hanem csak kis-embert. A természet vizsgálása és ujjsmutatása nem vezette helyes nyomra az embereket, a pedagógusokat és lélekbúvárokat, pedig a természet világosan mondja, hogy a makk, melyből a hatalmas viharálló tölgy lesz, más, mint a fa, mely belőle sarjad; a kis fekete virágmag nem hasonlít a pompás illatú és szirmú virághoz. Pedagógiánk kis fának, kis virágnak nézte az ember-makkot, az ember-virágmagvat. S így gondolkozván, a külsőt általánosították a belsővel, a lélekkel is. Szabtak a testtel együtt a lélekre is ruhát: kisebb kabátot. Semmi egyéb, szerintük, csak ez a különbség a felnőtt s gyerek között, csak az, hogy a gyerek kisebb testben s lélekben, kevesebb a testi ereje s kevesebb a lelki is, egyébként pedig ember.

A dolog nem így áll. Nem kell Darwinon túl mennünk, de még Darwinhoz sem, hogy kimondjuk, nem ember teremtődött, hanem gyerek, ez a mag, mely a maga sajátos külön egyéniségében hordja az emberré növés képességét, miként a mag a virágét vagy fát, de azért még nem ember, mint a mag még nem fa, nem virág, hanem ettől egészen elütő, melynek megvan a maga egészen külön lelki élete, sajátossága és a felnőtt emberétől egészen elütő egyénisége.

Én ezen gyermek-egyéniség alatt összefoglalva értem mindazt a fizikai, erkölcsi és értelmi erőt, mely benne van a gyermekben.

Ezen erőknek egymáshoz való viszonya teszi a gyermek egyéniségét, mely ennél fogva igen sokféle árnyalatú lehet, anélkül azonban, hogy alapvonásában egymástól különbözne. Míg egyrészt tehát ezt az alapvonásaiban egyező gyermek-egyéniséget, másrészt ezen gyermek-egyéniség különféleségét s fejlődését feladata kutatni a gyermek-lélekbúvárnak, hogy aztán kutatásainak eredményeit felhasználhassa

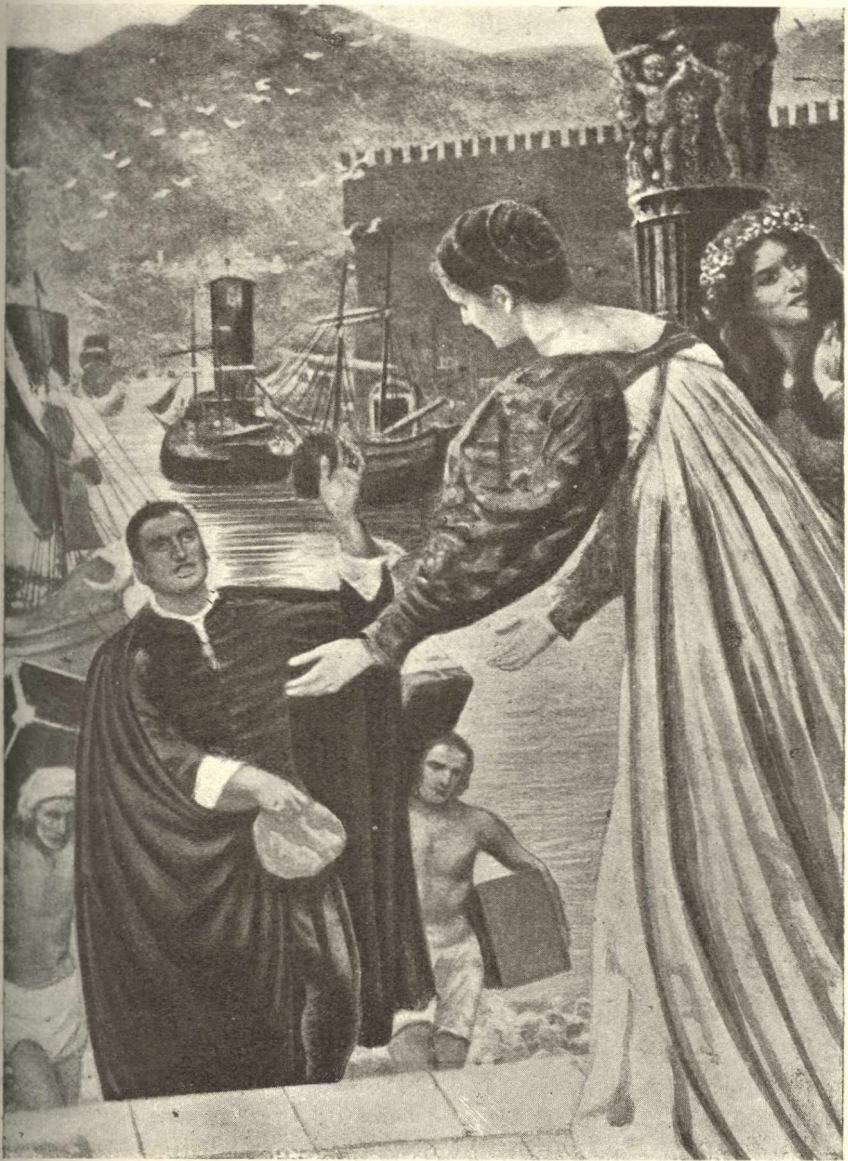
gyakorlatban a pedagógus. A tudományos cél mellett ez a gyakorlati pedagógiai alkalmazás lebeg előttem, mert úgy vélem, hogy a gyermek-tanulmányozás egyik közelebbi célja az, hogy közelebb vigye a gyermeknevelést minden vonatkozásában az igaz és a gyermek egyéniségének megfelelő eljáráshoz. Épp ezen oknál fogva keresni fogom itt is a lélektani eredményeken kívül ezen eredmények praktikus vonatkozásait is.

Ez év első felében egyéniség-vizsgálatot végeztem a szolnoki állami főgimnázium I.—VIII. osztályában, a polgári leány- és fiúiskola összes osztályaiban s egy állami elemi iskola III—IV. osztályában. Összesen 692 tanulótól kaptam felhasználható adatot: 259-et a gimnáziumban, 191-et a polgári fiú, 141-et a polgári leány s 101-et az elemi iskolában. A vizsgálatban *Binet* ismeretes módszerét használtam az eljárásban; két percig ekszponáltam s tíz percnyi időt adtam a megfigyelés leírására. Valamennyi iskolában ugyanegy dolgot ekszponáltam, még pedig egy *képet* s egy *szobrot*. A kép Hughes Edward R. angol festő munkája (színes reprodukciója közölve Dr. Térey Gábor, *Modern Festők* 11. füzet), a címe «Hazatérés». A kép 19×26 cm. nagyságú s rendkívül élénk színezésű. A háttérben csúcsos hegy emelkedik a finom fehér felhő darabokkal borított kéklő ég felé; a hegy lábánál tengeröböl, melyben hatalmas bárkák állanak. Két bárka duzzadó vitorlával tart a part felé, kettő pedig a tengerpart megerősített partján vesztegel. A kikötő partjára, egész a tenger vizeig, díszes palota oszlopos tornáca nyúlik. Ide lép fel az élénk színezésű ruhába öltözött férfi, egyik kezében sapkáját tartva, másik kezét pedig a tornác márványpadozatán álló, gazdag ruhába öltözött nő felé terjesztve. Az előkelő férfi után, két félig mezitelen rabszolga hoz görnyedezve nehéz ládákat. A férfi s a nő arcán a viszontlátás öröme. A tornácra még egy visszafelé néző nőfej látszik. Fent a szobormunkákkal díszített oszlopon egy galamb, a márványpadozaton, a nő lábánál pedig egy pár galamb ül, a bárkák fölött a tengeri sirályok nagy csapata száll. A kép igen beszédes s az egészen előmlik a déli vidék erős nap-sugara. A bronz-szobor negyven centiméter magas, ágaskodó, erőtől duzzadó lovat ábrázol, melyet hatalmas farkas támadott meg. A farkas első két lábával szinte átölelve tartja a

ló nyakát, hátsó lábaival a szügyébe kapaszkodik, szájával pedig a nyakát harapja. A szobor talapzata göröngyös talajt tüntet fel, melyen két kivágott fatörzs látszik. Jobb dolgot alig mutathattam volna be, mert ennél a gyermek befolyásolva nem volt semmifélekép. Egyénisége szabadon nyilvánulhatott meg. (L. mindkét szemléltető eszköz reprodukcióját.) Az ekszponálást egy-egy osztályban egymásután, folytatólagosan végeztem s ezúton *ezerháromszáznyolcvannégy* adat jutott kezemhez. Adataimat az alábbiakban foglalom össze.

Anyagom áttanulmányozásában szem előtt tartottam a Binet-féle megállapodásokat. Binet szerint négy alaptípus különböztethető meg a gyermek egyéniségében. Ez a négy alaptípus a következő: *leíró, megfigyelő, érzelmes, tudós*. Ezekhez *Weszely Ödön dr.* (L. Népművelés III. évf. 5. sz., 399. l. és *A modern pedagógia útjain*, 148.—173. l.) még egy típust csatol, azt, melyben a *fantázia* uralkodik. Ugyancsak *Weszely* még egy típust vesz észre, az *elmélkedő* típust. A leíró típus szorosan ragaszkodik ahhoz, amit lát, egész egyszerűen s hűen elmondja azt, amit látott. A megfigyelő típus nem részeiben, hanem a látottat, mint összefüggő egészet írja le, épp így az érzelmes típus is, de beleviszi leírásába a maga érzését is, rokon- vagy ellenszenvének, tetszésének vagy nem tetszésének ad kifejezést. A tudós típus a látottak alapján elmondja azt, amit a szóban forgó dologról tud. Nála az a fontos, hogy ezt elmondhassa; az elmélkedő típus megfigyelésének elmondása alkalmával minduntalan elmélkedik, okoskodik, azaz következtet. A fantázia-típus inkább elképzeli azt, amit látnia kellene, mint megfigyeli, így aztán nem a valóságot, hanem a lelkében támadt, elképzelt képet írja le.

Adataimból azt következtetem, hogy ezen típus-fajok valóban felismerhetők a gyermek egyéniségében. Határozottan megállapítható az, hogy egyik-másik egyéniségében melyik típus az uralkodó, tisztán azonban ezen típusok alig találhatók. Nem szabad tehát azt gondolnunk, hogy a leíró-típus csak leíró-típus, vagy az elmélkedő csak elmélkedő. A típus határok nem válnak el élesen egymástól, hanem egymással kapcsolatban adják az egyéniséget. S azt találtam, hogy minél fejlettebb a gyermek intelligenciája, annál vegyesebb, annál több típus-vonás van egyéniségében. Az egy típus-vonásúak a fejletlenebb intelligenciájúak, a kevesebb tudá-

I. ábra.

súak. A nevelés tehát míg a lélek intelligenciáját emeli, még ezenfelül fejleszti, gazdagabbá teszi az egyéniséget is. Vagyis azt tartom, hogy a fejlettebb lélek mindig összetettebb típus-vonásokból áll, mint a kevésbé fejlett, s mint látni fogjuk, bizonyos az is, hogy alap-típusvonása az egyéniségnek nem állandó, hanem a fejlődés folyamán változik. Az, hogy az az alaptípus-vonás más-más szellemi ténykedésben változó, azaz, hogy a körülmények szerint egyszer egy, más-kor más típus-vonás mutatkozik a lelki-fejlettség egy idejében, adataimból világosan kitűnik.

II.

Lássunk néhány példát arra, hogy a lelki fejlettség különböző fokozatain hogy jelentkeznek az egyéniség alap-típus-vonásai.

A kis elemi-osztályos (III. o.) így számol be: «A lónak volt sörénye. A lónak a nyakát egy farkas harapta meg. A ló feltartotta a fejét. A lónak van farka. A lónak van szeme.» Egy másik még ennyit se lát; ezt mondja: «A lónak füle van. A lónak feje van. A lónak sörénye van. A lónak szeme van.» Az eseményből mit sem lát, sőt még a farkast sem veszi észre. A harmadik meg azt mondja el, amit tud a lóról: «A ló húz, a ló szalad, a ló szürke». A bemutatott ló ugyan nem volt szürke, de az ő lovuk otthon bizonyosan szürke s egész egyszerűen elmondja azt, amit erről a szürke lóról tud. Egy elemi negyedik osztályos ezt mondja: «Az asztalon egy láda, abban van egy szobor, és Jézus a keresztfán ki van feszítve.» Arról semmit se szól, amit látott, csak azt mondja el, amit elképzelt.

A képnél ugyanezt tapasztaljuk, egész egyszerűen s igen kezdetlegesen leírják azt, amit láttak; egyik pl. így (elemi III o.): «Láttam. Hegy, folyó, galamb, fű, ember, kő, szikla.» Valamivel többet látott már a másik: «Én láttam hegyet, gőzhajót, felhőt, asszonyt, gyereket, vizet.» Egy másik csak a színeket írja le, melyeket látott, így: «A kép vörös. A kép fekete. A kép zöld. A kép fehér. A kép sárga. A kép piros. A kép kék. A kép barna.» Úgyszólván mindazon színeket felsorolja, melyek rajta voltak az igen élénk színezésű képen. Egyik azt mondja, hogy ő látta a képen a Jézuska kezét,

II. ábra.

lábát, száját és a szemit. Sőt látását megtoldja még azzal is, hogy azt mondja, látta a kis Jézuskákat lerajzolva. Itt megint a fantázia működött. Valamivel többet látnak s fejeznek ki az elemi negyedik osztályosok. Egyik ezt írja: «A képen az asszony a katonával beszélget a folyó partján. A képen a folyón megy a hajó. A képen a folyó mögött hegyek vannak. A képen a folyó partján fa van. A képen a folyó partján sétálnak.» Tiszta leíró típus. Némi megfigyelés látszik már a következőben: «A képen van egy asszony, meg akarja fogni az embert. Az ember nem engedi magát megfogni. A képen van még egy hegy, egy ház és körülötte sok nép van».

Amint a fenti példák is mutatják, ezen a fokon a látó, észretevő képesség nagyon fejletlen. Nem tagadom, azt gondoltam, hogy ez fejlettebb lesz és szerettem volna, ha legalább néhány azt írja, hogy szép volt az, amit látott, de egyetlen-egy se írta. Én ezt a látási és észretevési szegénységet annak tulajdonítom, hogy képességük ez irányban fejlesztve nincs. A négy fal, a komor fekete tábla s az olvasó könyvecskék gyarló s szegényes képei nem fejlesztik a lélek látó, észretevő s gyönyörködő erőit. Ha szép, tágas és világos termek volnának s lenne a falakon sok-sok kedves, tréfás, beszélő, bohó meg okos kép s a nevelőnek ez alkalmat adna arra, hogy oda gyűjtse maga köré az ő fiait, miként a tyúk csirkéit, s beszéljen nekik a képek nyelvén, emberhangot adva annak, amit a kép ábrázol, mennyi szunnyadó erő kelne életre a lélek mélységeiből és mennyi tiszta gyönyörűség ütne hangos tanyát a kis szivekben, mennyire nemesednék a kedély s mennyivel melegebb, szinesebb életet élne annyi ezer meg ezer ember. Az esztétikai gyönyörködés lélekforrásait már itt kellene megnyitogatni, hisz erre minden lélek magával hozza a képességet, csak ki kell fejleszteni benne. S mivel ép az elemi iskola nem fejleszti ezt, honnan elszakadva kilép az életbe a nép gyermeke, következik az, hogy a mi népünk csín érzéke olyan fejletlen. Aki ismeri a magyar falvakban a magyar paraszt életét, tudja azt, hogy ő az ünneplő ruhát leszámítva, a mindennapi életben, házában és háza környékén az esztétikai érzésnek legkezdetlegesebb igényeit se ismeri. Az esztétikai igény pedig legtöbbször kapcsolatos az egészségi igényekkel. Ezzel csak rá akartam mutatni arra,

hogy a nevelésnek mily nemesítő ereje van s mennyire fontos az oktatás legalsó fokán is az, hogy teljes munkát végezzen.

Az elemi iskola III. és IV. osztályosainak egyénisége négyféle típusárnyalatot mutat a kép szemléletében, mégpedig 85·36⁰/₀ leíró, 1·04⁰/₀ tudós, 10·48⁰/₀ képzeleti, 3·12⁰/₀ megfigyelő. A szobor szemlélete az egyéniség több típusárnyalatát mutatja. Így 90·13⁰/₀ leíró, 3·94⁰/₀ megfigyelő, 2·97⁰/₀ elmélkedő, 0·98⁰/₀ érzelmes, 1⁰/₀ tudós és 0·98⁰/₀ képzeleti. Érdekes, hogy míg a képnél 10·40⁰/₀-ban mutatkozott a képzelet-típus, addig a szobornál már csak 0·98⁰/₀-ot mutat. A szobrot könnyebben megértették, részeit könnyebben átlátták, jobban hozzáférhettek értelmi képességükkel. Persze mert itt minden olyan, mint az életben. Ugyancsak érdekes, hogy a kép szemléletében sem az elmélkedő sem az érzelmes-típus nem jelentkezik. Az esztétikai gyönyörködésnek, a szép megérezésének nyoma sincs. Ezekben a fiúkban halvány sejtelve sincs a szépnél. Miért? Hol a hiba? Pedig a szép iránt az érdeklődés benne szunnyad mindenik lelkében. De ezt fel kell költöni mélységes álmából s minél fogékonyabbá tenni a nevelés feladata. Az esztétikai szépnél való gyönyörködés képessége nemcsak a lélek belső életére, hanem a léleknek külső praktikus tevékenységére is fontos. Az elemi iskola annyi mindent tanít, a szép tanítását se kellene elhanyagolni. Kirándulások a természet virágos kertjébe, képek, képes könyvek nézegetése, szobrocskák bemutatása, ezek lennének azok a tényezők, melyek felkeltenék, művelnék a lélek gyönyörködő erőit.

Egyetlen városnak se lenne szabad egy kis művelődési házacská nélkül szükölködni, hol olcsó pénzen össze lehetne gyűjteni évről-évre ha nem is eredeti, de legalább reprodukcióit a nevesebb képeknek s gipszmodeljeit a szobroknak. Egy-két nagyobb szoba elég lenne arra, hogy gyűjteményes helye legyen az efféle dolgoknak. Mennyi iskolája van e helynek s nincs egy olyan hely, hová el lehetne vasárnaponként vezetni az ifjúságot. A szép művész-telep megépült Szolnokon, de hiányzik belőle az a terem, mely egy ad hoc egybe állított állandó képkiallítás céljait szolgálná, melyet mindig megtekinthetne felnőtt s gyermek egyaránt.

A típus táblázat (I. tábla) egybeállított *százalék* adatai azt mutatják, hogy az elemi iskolások, a 8 - 9 évesek, legnagyobb részt a leíró típushoz tartoznak. A lelki fejlődés ezen

fokán tehát az egyéniségben ezen típus vonás a legerősebb. A megfigyelő, tudós, elbeszélő, érzelmes típus még alig fejlődik, a képzeleti típus azonban már eléggé jelentkezik. Alighanem a mesék fejlesztő hatását kell ebben látnunk.

I. tábla.

A bemutatott osztály	K é p					S z o b o r						
	t i p u s a i s z á z a l é k b a n											
	leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzeleti	leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzeleti
III. 8 év	87·46	—	—	—	2·08	10·46	94	2	2	—	2	—
IV. 9 év	83·26	6·24	—	—	—	10·50	86·26	5·88	3·94	1·96	—	1·96
Közép arány szám %-ban	85·36	3·12	—	—	1·04	10·48	90·13	3·94	2·97	0·98	1	0·98

III.

Az egyéniség típus vonásai sajátságos ingadozást mutatnak a kilenc éven felüli gyermekben. Az adatok világosan mutatják, hogy az egyéniség gazdagabb típus vonásokban, csak a leányiskolai növendékek típus vonásai nem mutatnak gyarapodást az I—III. polgári iskolai osztályokban, tehát a 10—13 évben lévőknél. Azonkívül, hogy a típus vonások gazdagabbak, már az esztétikai gyönyörködést is megtaláljuk, sőt néhányan már bírálják is. És érdekes, hogy egynémelyik erkölcsi vonatkozást is tesz.

Adataim tárgyalását két részre osztom. Az egyik részben a polgári leány-, a polgári fiúiskola s a gimnázium I—IV. osztályát, tehát az egyforma korúak jelentkező egyéniség típusait foglalom össze, a másik részben pedig a gimnázium V—VIII. oszt., tehát 14—18 éves koruktól kapott adatokat.

Lássunk néhány példát a nyilatkozatokból.

Egyik (I. o. polg. fiú) csak annyit mond a képről: «Nagyon szép volt ez a hegyes vidék.» A képen lévő hegy ragadja

meg lelkét, gyorsan asszociálódnak azok a képzetek lelkében, melyeket hegyes vidék látása kelt s gyönyörködve ring el lelke a kedves emlékeken. A másiknak is tetszik a képen minden; azt mondja: «Szép a kép, szép a hajó, szép az ember. Gyönyörű szépek a libák (madarak). Jó volna lefesteni. Szeretném, ha mindig láthatnám.» Meghatóan kedves vallo-mása ez a gyönyörködés örömeivel telt léleknek. Már ő lefes-teni is szeretné és szeretné ha mindig látná! A harmadiknak tisztán a képzeletét ragadta meg, azt mondja: «Egy özvegy asszony a temetőben volt a férje sírjánál és ez feltámadt.» Egy másik úgy találja, hogy «Egyiptomi kép. És az egyip-tomi királyné fogadja a fiait a rabszolgákkal, mikor a hajóval megérkeznek. És kincset hoz a fia a rabszolgákkal más, ide-geen földről. És mikor megérkezik, szívesen fogadja s az udvar-hölgyekkel van az anyja. A palotának a folyosóján vannak és sokan üdvözik s a palotáig mennek az emberek.» Ez a fiú jól látott s az egyéniség megfigyelő típus vonását mutatja. Mennyivel jobban behatolt ő a kép tárgyába, mint a következő szintén első osztályos kis társa, aki egyszerűen leírja egy-más mellé rakva a kép részeit így: «A képen láttam, hogy balról van egy férfi és táská van a fején. És láttam két ga-lambot. Jobbról két nőt, sok galambot, folyosót és a kék eget.» Nemcsak a megfigyelése hiányos, de nem is tudja összefoglalni azt, amit látott.

Lássunk még két példát a hasonló korú gimnázistákéból. Az első a megfigyelő típust, a másik a leírót mutatja. A meg-figyelő azt mondja: «Jön haza az utazó messzeföldről, hátul rabszolgái cipelik azt a sok kincset, amit ő az úton szerzett. Szerető hitvese nagy örömmel várja hazaérkező férjét. Elébe siet s köszönti. *Még a galambok is örülnek, hogy rég nem látott uruk haza érkezett.* Hátul a kikötőben tolongnak a most ér-kező utasok és sietnek haza, hogy meglássák rég nem látott otthonukat.» Ez az egész képet egységesnek látja: megérkezés a réglátott otthonba. Ezt az egységes gondolatot magyarázza meg a kép jeleneinek elmondásával. A kép részleteiből csak azt emeli ki, amely ennek a magyarázatához szükséges s ami nincs a képen, azt oda pótolta, hogy egységes legyen a kép. A következő példában leírást látunk: «Egy tengerpart mellett két madár volt a szárazföldön. Egy galamb állt zöld-színű oszlopon. A tengerpart mellett álltak nők és férfiak,

kik egymás közt beszélgettek. A tenger vizén hajók jártak és a part felé közeledtek. Egy nő mellett két férfi állott, akiknek kezökben valami volt.» Pontosabban tudósít a kép részéről s mégis jobban látjuk a képet a megfigyelő típus előadásából.

Még csak egy lépést tettünk az elemi iskolásaktól, még csak egy évi időköz választhat el legföljebb korban tőlük s mégis mennyi értelmi fejlődést mutat az egyéniség. Ezt a hirtelen szökélest később ismét fogjuk látni, úgy hogy a *szellemi fejlődés típus határai szinte geometriai pontossággal megállapíthatók.*

Ugyancsak ily fejlődést tapasztalunk a szoborra vonatkozó előadásokban is. Egy első osztályos polgári iskolai növendék így írja le: «Láttam egy lovat, melynek a két első lába felfelé állott, a két hátsó pedig lefelé. A farkára volt támaszkodva, a ló nyakán volt egy farkas, az első két lábán a karom a ló sörényébe volt beleakasztva, a két hátsó pedig a ló hasára, a fogai pedig a ló nyakába voltak bele meresztve.» Tisztán leíró típus. Egy ugyanezen osztályú fiúnál már a megfigyelő típus jelentkezik, ime: «Láttam egy lovat. És ez a ló futott. Egy farkas a torkába harapott a lónak. A ló magasra felugrott, a nyakát magasra feltartotta. A farkas a ló nyakán csüngött. A ló meg volt bokrosodva és egy nagy réten futott át télen. A farkas útját állta és felugrott a lóra. A ló futni kezdett, a farkas pedig a torkába harapott és egy darab húst megevett. A ló sörénye véres volt. A ló nagyon nyerített s futni szeretett volna, de a farkas nem engedte.»

Mennyit pótol, hogy teljes legyen a kép! Egy másikat eltölti a részvét s csak annyit mond: «A szegény állatot megtámadta egy vadállat, a lábára ugrott és a nyakába harapott.» Ennek egyéniségében fő tipikus vonás az érzelem. Sajnálkozik, fáj neki a ló szerencsétlensége s egyebet se lát, egyebet se mond el, csak azt, ami subjektivitását eltölti.

Egy első osztályos gimnázista elképzeli a dolgot. Azt mondja: «Egy ló ahogy a pusztaságon megy, egyszer csak kiugrik egy nagy farkas. Akkor a ló meg akarja rúgni, de a farkas ügyesebb s a ló nyakába ugrik.» Egy másik ezt mondja: «Egyszer a lovat megragadta egy farkas. A ló kétségbeesetten igyekszik szabadulni, de a farkas még erősebben kapaszkodik a ló nyakába. A ló most elkezd ágaskodni,

gondolva, hogy így majd lerázza magáról a farkast, de ez nem enged. Most a ló látja, hogy a farkas erősebb, engedi, hogy a farkas vele bármit csináljon. Így várja közelebbi halálát a ló.» Ez is a megfigyelő típust mutatja.

A következő példában a leíró típust látjuk: «Amint láttam, egy bronzból készült ló volt, melynek nyakába harap egy bronzból készült farkas. A ló fut. A lónak nagy sörénye van és hosszú farka. A ló két hátulsó lábán áll. A farkas kinyújtja a karmát és a ló nyakába kapaszkodik és úgy harapja meg.»

Az eddig felolvasott példákhoz hasonló fejlődési fokot mutat minden iskolai fokon a II. osztályos, tehát a 11—12 éves gyermek lelke. A típusfajok száma megcsökken s csak a III. osztályosok, tehát a 12—13 éveseknél lesz ismét többféle. Így adataim azt mutatják, hogy a polgári leányiskolában a leíró, megfigyelő s elmélkedő, a polgári fiúban a leíró, megfigyelő, érzelmes, tudós, a gimnáziumban a leíró s képzeleti típus jelentkezik a kép szemléletében; a szobor vizsgálatában a gimnáziumban fedi az előző évbéli típus számát, csak az egyes típusfajok százalékszámában van eltérés (csökkent a leíró s nőtt a megfigyelő, elmélkedő s képzeleti típusfajok százaléka), a polgári fiúiskolában azonban elmarad a képzeleti típusfaj, a leányiskolában azonban az előző évéhez képest az elmélkedő s érzelmes típusfajjal szaporodik s ez a leíró típus rovására esik. Az esztétikai gyönyörködés mind többenél vehető észre, a gimnáziumban a képnél 10⁰/₀, a szobornál 9·36⁰/₀, a polgári fiúiskolában a képnél 6·44⁰/₀, a szobornál semmi, a polgári leányiskolában a képnél semmi, de a szobornál 8⁰/₀. S még egy, a polgári leányiskolában a szobornál 4⁰/₀, a fiúiskolában ugyancsak a szobornál 2·7⁰/₀ tesz erkölcsi vonatkozást.

Minden fokon észrevehetően ismét több típusfajt mutat fel a 12 - 13 éves (III. oszt.) gyermek egyéniség. A leíró típus csökken s nő a többi típusfaj. A gimnáziumban már a képnél 6·66⁰/₀-ban, a szobornál 3·22⁰/₀-ban a kritizálással is találkoztam. A szemlélt képet s szobrot esztétikai izlésüknek szempontjából megkritizálják. Az esztétikai gyönyörködést megtaláltam minden fokon, míg az erkölcsi vonatkozás megtevétele elmaradt. A következő osztályban (IV.), tehát a 13—14 éves kor határára esőktől nyert adatok alapján azt állíthatom

hogyan ismét egy fejlődési határvonalhoz értünk. Az egyéniség típusfajai mind megjelennek, mind nagyobb százalék esik a megfigyelő s elmélkedő típusokra. A feleletek pontosabb megfigyelést mutatnak, többen röviden és találóan foglalják össze a látott kép, illetve szobor tartalmát, holott eddig még csak tapogatózva keresték. Szóval a biztosabb látás, a látottak értelmesebb, pontosabb összefoglalása, a típusok élesebb s tisztább faji elkülönözése az egyéniség szilárdabbodását s az intellektuális erő fejlődését mutatja.

Különösnek találom, hogy a polgári leányiskolában a képzeleti típusra jókora százalék esik; a képnél 10⁰%, a szobornál 243⁰%, ezzel szemben a gimnáziumban úgy, mint a polgári fiúiskolában teljesen elmarad ez a típus. Pedig az előző osztályban úgy a polgári, mint a gimnázium növendékei közt jókora százalékban mutatkozott.

Lássunk most már néhány példát. Iskolák, osztályok illetve korfejlődés szerinti sorrendben mutatom be, hogy a fejlődés annál világosabban megállapítható legyen.

Érdekes példa a leíró típusra a következő (polg. leány isk. II. o.): «Egy képet láttam, középen a tenger, egyik oldalán emberek voltak, a másik oldalán házak voltak. Egy pap állt, két ember kísérte, mindakettőnél egy láda volt. Egy asszony állt szembe velük. Lejebb pedig sok katona volt és jobbról egy hosszú vörös kerítés volt.» A következőben már az elmélkedő típust látjuk: «Egy ló gazdájával a közeli faluba indult, hová nem vezet vasút és kocsin kellett menniök. De a napok óta éhező farkasok megtámadják őket. Az egyik ráveti magát a lóra, a melyet a többi nem fog zsákmányul. A torkának rohan, mert tudja, hogy itt legkönnyebben elesik a préda és így jobban elbánhat vele. De lehet az is, hogy a közel faluból elszabadult ló így bünhődött meg.» Már némi erkölcsi vonatkozást is fűz hozzá, de ezt is csak következtetve.

Az erkölcsi vonatkozást már élesebben látjuk a következő példában (polgári fiúiskola II. o.): «Bízzunk istenben, akármilyen baj ér bennünket. Ne káromoljuk, mert aki káromolja, az mindinkább elszegényedik és aki bízik benne, azt pedig megsegíti.» Ezt a szoborra írta. Ő csak ezt a tanúságot látta a ló és a farkas küzdelmében. A tudós típust mutatja a következő: «Láttam egy görög császár asszonyt, aki örömmel fogadja a császárt visszatérő útjáról és örül, hogy semmi baja

sem történt a császárnak.» Ugyancsak ez is: «Nagyon szép kép volt. Ez a kép azt ábrázolja, amint a királynő a messinai földrengésből a szerencsétleneket segíti ki a föld alól.» Ezt egyébként már a képzelet is színezi s az esztetikai gyönyörködésnek is jelét adja. A leíró típus jelenik meg a következőben (II. o. gimn.): «Láttam egy képet, melyen volt egy nő. És egy férfi érkezett meg, kit az szívesen fogadott. A férfinak két szolgálja volt, akik a pakkokat hozták utána. Egy hajó volt a tulsó parton, amely körül sok madár szálldogált. Ott voltak még nagy hegyek és a nő előtt két galamb. Előttük hullámzott a tenger.» Érdekes példa a pontos és részletes leírásra.

Igen jellemző a következő (III. o. polg. fiú): «Hogy miért visz az a két ember ládát? Az egyik a hátán, a másik a hátán és a hóna alatt.» Több semmi. Szerette volna kitalálni, hogy miért viszik a ládákat, ez kötötte le egész érdeklődését, a többivel nem törődött. Leír, de igen ügyesen a következő: «Volt egy tenger, amelynek oldalát hegy borította. A tengerparton volt két ember, aki egy embernek vitte a ládáját és pakkját. Egy asszony ment elébe és a háta mögött még egy másik asszony volt. A tengeren pedig volt egy pár hajó, és ezek mellett egy nagy oszlop.» A tudós típus tisztán látszik a következőben: «A magas Tátrában a téli zord időben a farkasok bekalandozzák az arra lévő falvakat és akit útjukban találnak, azokat lefogják s megeszik.» Mintha csak a bemutatott szobor egyenest az ő ismeretéhez készült szemléltető dolog lett volna.

Elmélkedés útján jut eredményére a következő (III. o. polg. leány): «A képen láttam, hogy egy férfit egy nő el akar vinni, a de körülötte lévő férfiak nem akarták engedni.» Példa A leírásra (III. o. gimn.): «Egy folyóvíz egyik partján egy kerítés, a másik partján hegyek vannak, a vízben csónakok és hajók, a parton emberek, kik csomagokat és ládákat visznek, a parton volt még egy nő, ki egy hajóból épen akkor lépett ki. A ládákat vivő emberek egy kissé vörösbőrűeknek látszanak, míg a férfi, ki a hajóból lépett ki, és az emberét váró nő fehéreknek.»

Az alább közölt példák a IV. osztályos, 13—14 évesek, adataiból valók. Lehetetlen észre nem venni azt, hogy mennyivel erősebb intelligenciával nyilatkozik az egyéniség. A kép tárgyát fejezi ki a következő két példa (IV. o. polg. fiú): «A képről azt vélem, hogy az őfelsége feleségének, Erzsébet királynénk meggyilkolásának színhelye volt, mikor a hajóra akart

szállani.» A másik azzal kezdi, de jó lenne lefesteni s így folytatja: «Az a nő úgy néz ki, mintha a rodostói kikötőben várná a fiát, II. Rákóczi Ferencet.» Érdekes példa a képzeleti típusra ez: «Láttam, hogy a király és két nő a hegytetőn volt és két szolga arra vitt egy sír tetejére való terméskövet. A folyón arra egy hajó jött s a király és a két nő belugrott a sírba, a két szolga pedig rájuk tette a sírkövet, mert azon hajón jött a két királyleány apja. Kereste is a két leányát. Nem találta meg s a királlyal megesküdt a két nő.» Milyen színes és fordulatos mesét költ a képről s mennyire mást lát a képzeletével, mint ami valójában volt a képen. Jól láthatta pedig minden részletét, mert meséjében a kép egyes kis részleteit is feldolgozza.

Ugyancsak érdekes példa a képzeleti típusra a következő (IV. o. polgári leány): «Ez a szobor egy felágaskodott lovat ábrázolt, melyen egy ember ül. Az ember nagyon megijedt, mert a ló azért ágaskodott, mert egy vadállat a nyakába harapott.» A ló hátán persze nem volt ember, de az illető oda képzelte, sőt még azt is látta, hogy nagyon megijedt. Jól látja s valósággal a kép lelkét adja a következő, melyben a megfigyelő típus tisztán jelentkezik: «Ez a kép egy hajót ábrázol, amint a kikötőbe érkezik. A hajóról egy ifjú száll le, utána jönnek a néger szolgák csomagokkal megrakodva. Az ifjú elébe egy szép fiatal leány siet, látszik rajta, hogy nagyon örül. Ez a hely látszólag egy afrikai kikötő gyönyörű pálmákkal. Hátul gyönyörű hegyek látszanak, amik még szebbé teszik a képet.» Ebbe kedvesen olvad bele a kép szemléletével nyert gyönyörködés.

Ugyancsak a megfigyelő tipust mutatja ez is (IV. oszt. gimn.): «A messze földön tartózkodó testvér haza érkezik. Szerető nővére kitért karral fogadja testvérét, aki éppen most lép fel a nemesi kúria lépcsőzetére s nyomában két hajószolga hozza a nehéz bőröndöket, melyek bizonyára kedves ajándékot tartalmaznak szerető nővére részére. A szép nyári nap tehát nagy örömet hozott az ősi házra, melyet a fiú oly régen nem látott s amelyben oly nagy testvéri szeretet honol.» Mennyi kedves finomság s melegség ebben a kis írásban! De mennyi fejlett intelligencia is, mennyivel más ez a hang, mint a kis 10 évesé. Példa a leíró típusra ez: «Egy fiatal ember jön egy hajón szolgálival s amint a kikötő part-

hoz ér, ott egy magas nő várta, aki karjait tárja ki. A férfi mögött a hajósok dolgoznak, a nő mögött pedig egy női szolgáló figyel hátra, hogy nem jön-e valaki. A háttérben magas hegyek látszanak és a folyón több kis csónak úszik. A férfi erős, izmos testalkatú, arca barna és régies öltözetet visel. A nő magas és fehér, hosszú ruha fűdi testét. A hajón dolgozó emberek szintén idegen módon vannak felöltözve és serényen dolgoznak. Úgy látszik mintha férj s feleség lennének, vagy szerelmes párok, annyira várják egymást és annyira örülni látszanak egymásnak.» Ugyanez a szoborról írva, egyénisége az elmélkedő-típust mutatja: «E szobron egy lovat látunk, amint a ráugró farkas ellen úgy akar védekezni, hogy első részét a magasba emeli, de ez nem használ, mert a farkas ráugrik s elharapja a nyakát. A ló szép, erős és izmos állat, de nem tud védekezni a torkát átharapó farkas ellen. Látjuk, hogy a ló izmai különösen a hátsó combon egészen megdagadnak, amint védekezni akar a farkas ellen. A ló ilyen védekezéséből következtethetjük, hogy a farkast nem vette észre, mert akkor másképp védekezhetett volna. Például elfuthatott volna. Így tehát a támadás hirtelen jött és csak az első védekezési módot használhatta, de amint látjuk, ez hiába való volt.» Mennyit okoskodik! Ha mond valamit, mindjárt következtet. Szinte minden részlethez egy-egy következtetést fűz.

A következő példában már kritikát is találunk: «A szobor igen szép bronzmű. Bizonyosan a ménesből elment lovat ábrázolja, a mint a róka, de inkább a farkas ráugrik. Látjuk a farkas ügyességét, amint a vágató ló első lábaira felugrik és egyenesen a nyakába harap. A lovat szinte megöleli és úgy harap a ló nyakába. A ló védekezni próbál, de nem bír, mivel a farkas első lábán ül és nyakát fogja. A róka hátulsó részében van egy kis hiba, mert a róka jobb combja nagyon felfelé van. A ló hátulsó lábánál pedig a hús egy csomóban van ábrázolva.»

A fenti példák nem csak az egyéniség típusfajait mutatják, hanem egyszersmind világosan feltűntetik a szellemi fejlődés fokozatait is. Ezen szellemi fejlődésfokozat egyik mesgyéje a 9—10 év határán van, a másik a 14 év határán. Az alábbi táblázat (II. t.) képét adja a szellemi fejlődés különböző típusainak is.

Osztály, illetve kor	Iskola	K é p								
		t i p u s a i s z á z a l é k b a n								
		leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzleti	gyönyörködés	birálat	erkölcsi vonatkozás
I. o. 9—10 év	polgári leány	95	5	—	—	—	—	2·43	—	—
	polgári fiú	53·76	7·68	2·56	15·36	5·18	15·46	38·40	—	—
	gimn.	81·90	11·94	1·59	—	1·59	2·98	1·59	—	—
II. o. 11—12 év	polgári leány	88	8	4	—	—	—	—	—	—
	polgári fiú	80·60	6·44	—	3·22	9·74	—	6·44	—	3·22
	gimn.	89·99	—	—	—	—	10·01	10·01	—	—
III. o. 12—13 év	polgári leány	70·56	26·56	2·94	—	—	—	2·94	—	—
	polgári fiú	35·36	8·38	24·96	2·08	4·26	24·96	4·16	—	—
	gimn.	73·36	16·65	3·33	—	3·33	3·33	3·33	6·66	—
IV. o. 13—14. év	polgári leány	47·5	25	15	2·5	—	10	25	—	—
	polgári fiú	51·16	13·32	26·64	2·22	6·66	—	9·98	—	—
	gimn.	57	37	6	—	—	—	6	—	—
Összevétel I—IV, 9—14 év	polgári leány	75·26	16·12	5·49	0·62	—	2·51	7·59	—	—
	polgári fiú	55·23	8·93	13·55	5·73	6·46	10·10	14·75	—	0·8
	gimn.	75·71	16·59	2·83	—	1·43	3·44	5·23	1·66	—

tábla.

S z o b o r								
t i p u s a i s z á z a l é k b a n								
leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzleteti	gyönyörködés	birálat	erkölcsi vonatkozás
87·5	12·5	—	—	—	—	—	2·5	—
58	12	16	10	—	4	14	—	—
63	30·40	5·24	—	—	1·36	2·72	1·36	—
68	16	12	4	—	—	8	—	4
62·2	27	8·1	2·1	—	—	—	—	2·7
50·02	31·26	9·36	—	—	9·36	9·36	—	—
70·56	20·58	5·88	2·94	—	—	2·94	—	—
40·28	14·48	22·50	8·26	2·14	12·34	—	—	—
51·70	41·86	3·22	—	—	3·22	3·22	3·22	—
65·61	14·58	14·58	2·43	—	2·43	9·72	—	—
44·4	35·52	11·20	6·66	2·22	—	6·66	—	—
34·45	25·65	37·05	2·85	—	—	17·10	5·70	—
72·92	15·91	5·61	2·34	—	0·60	5·16	0·62	1
51·44	22·20	14·42	6·76	1·09	4·09	5·65	—	0·67
49·79	32·29	13·73	0·71	—	3·48	8·1	2·57	—

IV.

A második táblázaton végigtekintve, azt látjuk, hogy a gyermek *egyéniség alap típusa, a leíró, a szellemi fejlődés ezen idejében* (9—14 évi korhatár), ezen típussal szemben az érzelmes a legkevesebb a képnél, a szobornál azonban a tudós. A képzeleti típus is kis arányszámot mutat, de több a képnél, mint a szobornál. *A leíró típus a szellemi fejlődéssel mind kevesebbé válik, de nő a megfigyelő és elmélkedő típus.* A gyönyörködést a szellemi fejlődés ezen korának minden sorozatában megtaláljuk. Találkozunk már némi kritizáló hajlammal is s ez a hajlam erősebben mutatkozik a szobornál, mint a képnél. Erkölcsi vonatkozást csak egy néhány tesz.

Részletezve a dolgot iskolák, fiúk, leányok szerint, a százalék arányszámokat összegezve, a következőket állapíthatjuk meg: az egyéniség ugyanazon típusfajait látjuk a leányoknál s fiúknál, de a típus fejlődés egyenletesebb vonalban történik a leányoknál, mint a fiúknál, mert a leányoknál a 9—10 éves korban csak a leíró s megfigyelő típusfaj mutatkozik, már a 11—12 éves korban feltűnik az elmélkedő típus is, a 13—14 éves korban pedig a tudós típust kivéve, mindenik típusfajt megtaláljuk. Megjegyzem, hogy a leányok közt tudós típusú nincs. Legalább én nem találtam.

A fiúknál ilyen egyenletes fejlődést nem találunk. A nyolc éves fokon (elemi III. o.), a leíró, tudós s képzeleti típus mutatkozik, a 9 éves fokon (elemi IV. o.) már a tudóst kivéve mind, de ezen felül is a típusfaj erős hullámozását tapasztaltam. Például a polgári iskolásoknál a 9—11 éves fokon minden típusfajt megtaláltam, a gimnazistáknál is az érzelmes típust kivéve, már a 11—12 éves fokon csökken a típusfajok száma, de a 12—13 éves fokon ismét minden típusfajt megtaláltam a polgáriskolai tanulóknál, a gimnazisták közt azonban a képnél az érzelmes, a szobornál az érzelmes és tudós típus hiányzik; a 13—14 éves fokon a polgáriskolai tanulóknál csak a képzeleti típus hiányzik, a gimnazistáknál azonban a képnél csak három (leíró, megfigyelő, elmélkedő), a szobornál pedig ezekhez véve az érzelmes típust, még két típus hiányzik. Még egyet kell megjegyezni, nevezetesen azt, hogy a kép szemléleténél valamivel több a leíró típus,

III. tábla.

Mind a három iskola, illetve korfokozat	K é p																	
	S z o b o r																	
	t í p u s k ö z é p s z á z a l é a r á n y s z á m o k																	
	leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzelti	gyönyörködés	birálat	erkölcsi vonatkozás	leíró	megfigyelő	elmélkedő	érzelmes	tudós	képzelti	gyönyörködés	birálat	erkölcsi vonatkozás
I. oszt. 9-11 év	76·88	8·20	1·38	5·12	2·25	6·14	14·14	—	—	69·5	18·30	7·08	3·33	—	1·78	5·57	1·28	—
II. oszt. 11-12 év	86·19	4·81	1·33	1·07	3·24	3·33	5·48	—	1·07	60·07	24·75	9·82	2·03	—	3·12	5·78	—	2·23
III. oszt. 12-13 év	59·76	17·19	10·41	0·69	2·53	9·43	3·47	2·22	—	54·18	25·64	10·53	3·73	0·71	5·18	2·05	1·07	—
IV. oszt. 13-14 év	51·88	25·07	15·88	1·57	2·22	3·33	13·66	—	—	48·15	25·25	20·94	3·98	0·74	0·81	11·16	1·90	—
Összegezés I-IV. oszt., 9-14 év	68·67	13·81	7·25	2·21	2·56	5·70	9·19	0·55	0·26	57·98	23·49	12·09	3·27	0·38	2·72	6·14	1·06	0·58

míg a szobornál ez a típusfaj kevesebb, mint a képnél, hanem valamivel több már a leíró s elméledő típus.

A 149-ik oldalon lévő (harmadik) táblában három iskola egyenlő fejlődési fokain álló mindhárom iskola s mindkét nem-beli gyermekegyéniség típusfajai összegezett százalék arányszámaikat tüntetem fel. Ez még világosabban igazolja azt, amit előbb a szellemi fejlődés különböző típusfajairól mondtam. Szinte matematikai pontossággal látjuk, hogy a kor, illetve a szellemi fejlődéssel hogy csökken a leíró típus és miként nő a szobor, mint a kép táblázatos kimutatásában a megfigyelő s elméledő típus százalékszámára.

Ha már most a kép és szobor szemléletével jelentkező típusfajokat összevetjük, akkor azt találjuk, hogy a 9—14 év fejlődési fokán a gyermek egyéniség 72·32 % leíró, 18·6 % megfigyelő, 9·67 % elméledő, 2·74 % érzelmes, 1·47 % tudós, 4·21 % képzeleti típusú. Tehát felénél több a leíró típushoz tartozik. *Azt adataim kétségtelenné teszik, hogy a 8—14 éves gyermek egyéniségében a leíró típus az uralkodó.* Vagy más szóval mondva, a 8—14 éves gyermek egyéniségének alapvonása a leíró típus.

Az egyéniség típus sajátosságainak megállapítása nagyon fontos nemcsak lélektani, hanem gyermek-pedagógiai szempontból is. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a tehetségek (a lélek) fejlődése és a tehetségek (a lélek) fejlesztése épen az egyéniség típusok ismeretén alapszik, illetve ebből kell kiindulnia. Ha ismerjük a gyermek egyéniség típus sajátosságai fejlődését, akkor megismerjük vele a gyermeklélek tehetség-erőinek fejlődését is, mert, amint alább közlendő adataimból látni fogjuk, valószínűnek kell tartanunk azt, hogy a szellemi fejlődés más-más korában az egyéniségnek más-más típusai jutnak túlsúlyra a gyermek egyéniségében. S ha már most ismerjük az egyéniség típusának hogy úgy mondjam fejlődési fokozatait, a nevelést az iskolázás minden fokán öntudatosabbá s megfelelőbbé tehetjük, mert egyrészt az egyéniségnek megfelelőbbé tehetjük a nevelés anyagát és közlési módszerét, másrészt pedig az egyéniség típus fejlődését is elősegíthetjük. Említettem előbb, hogy egészen tiszta típus vonású, vagy másként egy típus vonású egyéniség alig van; nem ez a fődolog az emberré nevelkedő gyermek, szóval a nevelés szempontjából, hanem az, hogy az egyéniség

sokoldalú legyen, azaz sok típus vonásokból álljon. Tehát az egyéniség típusfajait mesterséges, de alkalmas nevelési móddal fejleszteni kell. Az élet, de az egyén teljesen szubjektív szempontjából is fontos az, hogy egyénisége minél több típus vonású legyen, mert ezen a típus vonásokon keresztül, mint egy nagy lencsén át jutnak az egyénből a lélek sugarai ki az életbe, de ugyancsak ezen jutnak az élet sugarai is be az egyén lelkébe. Az egyéniségnek, ennek a kettős szerepű lencsének, így igen nagy fontossága van. Fontos tehát, hogy a gyermekben ezt megismerjük minden oldalról s biológiájával tisztába jöjjünk.

(Folyt. köv.)

Élettani nevelés.

Constanzo Einaudi cikkének kivonatos ismertetése a *Rivista d'Italia* (Roma) f. é. márciusi számából.

Közli: **Grünvald Margit**, tanárjelölt.

A pedagógia a gyermek nevelésének és oktatásának művésze. Mint ilyen, uralkodik az egyénen a legzsengébb kortól fogva, s csak azon a napon hagyja el, amikor felnövekedve a családi és közéletre éretté s alkalmassá válik.

Ápolás, nevelés és oktatás a hármas tartalma a pedagógiának.

A fizikai ápolás célja a gondjaira bízott «emberi zsenge»ből jól alkotott, életerős egyén teremtése, ki ellen tudjon állni mind a testi fáradalmaknak, mind a szellemi megerősítéseknek. A nevelés ehhez hozzáadja a jó modort, a finom viselkedést, a jogok és kötelességek ismeretét, az igazságosság s az emberszeretet érzését, a szép, a jó fogalmát stb. Végül az oktatás tudományos és irodalmi ismeretekkel gazdagítja az egyént szociális helyzetének, személyes szokásainak és annak a hivatásnak megfelelőleg, amelyet be fog tölteni a társadalomban.

A pedagógia, teljes értelme szerint, mai társadalmi szervezetünk négy fokát öleli fel: 1. gondozást a család körében, 2. az elemi iskolát, 3. a középiskolát, 4. a főiskolát. Azonban a gyermek gondozása a család körében, sőt, sajnos, a legfel-

sőbb oktatás is, el van különítve a szorosabb értelemben vett pedagógiától.

Hasonlóképen a fizikai ápolást, a nevelést, s az oktatást nem szabad külön választanunk, hanem e hármas irányt össze kell kapcsolnunk egymással, mint egy szerves egész összetartozó és egymást kiegészítő részeit.

A fizikai nevelés az első a pedagógia három tényezője közül. Első időrendre nézve és elsőnek kellene lennie, noha nem az, fontosságra nézve is.

Az ember, írja Herbert Spencer egy szabályában,* mely külső formájában egy kissé brutálisnak látszik, az ember mindezekelőtt jó állat legyen, erős, a fáradalmaknak ellentálló; s a társadalom kötelessége, hogy ezt vele megértse, s hogy őt megvédje, amíg fiatal, a szülők tudatlansága és rosszasága ellen, ugyanúgy, ahogy megvédi a gyermekeket és az asszonyokat a műhelyekben, gyárakban a hatalom visszaélései vagy a tulajdonosok kapzsisága ellen.

Manapság már senki nem érthet egyet azzal az evangéliumi axiómával, hogy a test nem egyéb, mint minden megvetésre méltó gyarló porhüvely. A materialistáknak és a spiritualistáknak meg kell egyezniük abban a kérdésben, t. i. mind a gondolat teremtő szerve, mind a lélek működéseinek vak eszköze teljes, összhangzatos és okszerű fejlődést kíván, s hogy ez a fejlődés alá van vetve az egyén egészségének, s következőképpen az az egészségtan szabályainak. Bővebben kifejtve: az első követelmény ahhoz, hogy az agyvelő tevékeny és jól egyensúlyozott működésű legyen, szükséges, hogy egészséges szervezetnek legyen tagja; mens sana in corpore sano. A testi nevelés e feltétlen szükségessége már régen érvényesült volna, ha az emberiség életerős, jól fejlődött, egészséges egyénekből állana.

Szerencsétlenségünkre még messze, nagyon messze vagyunk ettől az ideáltól; és sok vétek gyűl össze öröklés útján ebben a nyomorúlt fajban, melyhez tartozunk.

A Spencertől álmodott egészséges ember, erős lélek nincsen meg, csak kivételesen. Ha nem nyúlunk gyorsan a szükséges óvintézkedésekhez, a szegény emberi faj napról-napra távolodik ettől az ideáltól, minthogy a szellemi fára-

* Értelmi, erkölcsi és testi nevelés. Angolból magyarra fordították dr. Öreg János és Losonczy László. 1906.

dalmak, a túlerőltetés, s az egészségtelen feltételek, melyek közt az ember nevelődik, továbbá a betegségek átöröklése, az egyéni gyöngeségek, mindezek hatalmas, elkerülhetetlen okai a jövő nemzedék elsatnyulásának. S ezért a pedagógiának az ifjuság nevelésével és oktatásával foglalkozva, nemcsak a testi fejlődésre kell ügyelni, hanem meg kell javítani a lelki működések kisebb rendellenességeit is. Szóval a pedagógia kötelessége megakadályozni a faj hanyatlását.

E nagy cél elérésére nyujtsanak *orvosok* és *tanítók* egymásnak kölcsönösen segédkezet. Kevesebbet nem is tehetnek a jó egyetértésnél, hogy célhoz juttassanak egy ily nemes polgári és hazafias missziót.

A gyermekek testi és szellemi normális fejlődése szempontjából szükséges, hogy megfelelő fiziológiai körülmények közt nevelődjenek. A szabad levegő az, amire mindenekelőtt szükségünk van. Bezárni a gyermeket órák és órák hosszat rosszúl világított és rosszúl szellőzött termekbe vagy barátságatlan, szűk, városi udvarokba, elszoktatni őket a szabad mozgástól, s a játéktól, amely pedig testi fejlődésük elengedhetetlen feltétele: esztelen és veszélyes dolog.

Látogassuk meg az angolországi iskolákat. Ott játszanak ezek a «kis barbárok», amint őket Matthew Arnold nevezi, a tennispályán, ott siklik a csónakjuk a tiszteletreméltó, régi kolostorok kőkerítése mentén, ott száguldanak lovukkal a zöldelő pázsiton és ebben az eleven látományban az egész angol ifjuság jövője tárul föl előttünk.

Winchester, Harrov és Eton iskoláiból indul útjára a tevékeny, merész és munkás nemzedék, amelyben hatalmasan ki van fejlődve az akaraterő és saját értékének tudata; az a nép, amely tud akarni, s amit akart, azt véghez vinni.

Látogassuk most meg az olasz és francia nevelőintézeteket. Azt mondhatnók, hogy a latin országok nevelési rendszerükben a régi siralmas tradíciót folytatják. «Nézzétek csak meg a mi iskoláinkat,» írja nagyon helyesen Paul Bourget, «egyhangú, kaszárnyaszerű berendezésükkel, szűk udvarokkal, dísztelen csupaszfalú osztályaikkal, már ebből is megérthetitek, hogy az ifjuságnak, mely benne nevelkedik, elgyöngülnek izmai, eltompúlnak idegei. Ezekből lesznek aztán a nyárspolgárok vagy az anarchisták, e két egyformán gyászos típusa mai társadalmi életünknek.»

Angolország ősrégi egyetemei a tudomány igazi székhelyei. Londontól néhány órányi távolságban fekszenek, nagy-szerű kertek, tágas parkok közt, ahol a diákok tetszésük szerint foglalkozhatnak tanulmányaikkal és sportokkal. Az angol diákság élete, amennyire vidám, annyira egészséges; e kedves, régi helyeken való tartózkodás távol tartja őket a nagy városok kísértéseitől és veszélyeitől.

Edmond Demolins egyik legsikerültebb művében «A quotient la supériorité des Anglo-Saxons», — felsorolja a szempontokat, melyek az angol iskolamestert vezérlik. A mi célunk az, hogy harmónikusan fejlesszük az összes emberi képességeket. A gyermeknek *egész* emberré kell válnia, hogy képes legyen az élet összes céljait betölteni. Ezért az iskola reális, praktikus kis világ legyen, amely lehető közel vigye a tanulót a dolgok valóságához. Nemcsak a jelenségek elméletét kell tanítani, hanem gyakorlati rendeltetésüket is, hogy az ifjú kilépve az életbe, ne találja magát új, reá nézve ismeretlen világban.

Az abbotsholme-i iskolában (igazgató C. Reddie) és a bedalesiben a következő órarend van érvényben:

Szellemi munka	--- --- --- ---	8 óra
Kézimunkák, gyakorlatok	--- ---	1 ¹ / ₂ »
Művészetekkel való foglalkozás		2 ¹ / ₂ »
Alvás	--- --- --- ---	9 »
Étkezés és szabad idő	--- --- ---	3 »
		Összesen 24 óra

A vasárnapot teljesen pihenésnek szentelik. A köznapokat három részre osztják; délelőtt kizárólag szellemi munkát végeznek, délután vannak a gyakorlatok, kézimunkák, este pedig zene és társas szórakozások.

A nevelés és a fizikai ápolás szoros viszonyban vannak egymással. A fegyverekkel való bánás, az ökölvívás és egyéb tornagyakorlatok nemcsak a testi ügyességet fejlesztik, hanem fokozzák a szellemi képességeket is, úgymint: az éles ítéletet, a gyors elhatározást, készséget a támadásban és védelemben. Másik eszköz a lelki tehetségek finomítására a kézműves munka. Dr. Reddie abbotsholme-i mintaiskolájában naponta néhány órát szentel különböző kézműves munkák tanítására és mondhatni a legjobb eredménnyel.

Az oktatásban, amennyire lehetséges, kerüljük a könyveket; szemléltetve tanítsunk. Először a gyermek érzékeit gyakoroltassuk s csak később folyamodjunk az okoskodáshoz. Ne elégedjünk meg azzal, hogy mi mutassunk tárgyakat, hanem arra törekedjünk, hogy a gyermek azokat magától is megismerje és egymással összehasonlítsa.

Még csak néhány szót az oktatásnak az orvostudományval való kapcsolatáról. A jövő pedagógiája kétségkívül a fiziológiai pedagógia lesz. De hogy ez lehessen, szem előtt kell tartania, hogy az iskola tulajdonképpen műhely, melyre orvosnak kell felügyelnie. Igen, az iskola ilyen műhely, akár a tanulók testi állapotát tekintjük (fejlődésben levő szervezetek), vagy még inkább az ott végzett munka természetét. Az orvosok tehát követeljük meg, hogy a gyermekek és ifjak testi fejlődésüknek megfelelő körülmények közt éljenek. A mi tanulóink igen gyakran túlhaladják azt a híres nyolc órai munkaidőt, amely a munkásmozgalmak egyik fő indító oka.

A pedagógiának is haladnia kell a korrallal, ki kell terjeszteni határait és tökéletesíteni módszereit. Kívánatos továbbá, hogy a tanítók és tanárok szívükben igazat, iskoláikban pedig helyet adjanak ennek az új szellemnek.

Titkári jelentés

a M. Gyermektanulmányi Társaság 1908—9. évi működéséről.

A közgyűlés elé terjesztette: **Jablonkay Géza dr.**, titkár.

Legutóbbi közgyűlésünk óta eseményekben gazdag és egyesületünk fejlődésében nevezetes esztendő telt el. Társulatunk eddig úgyszólván a kezdet nehézségeivel küzdött, az úttörés fáradságos munkáját végezte. Egy nagy adag közönyt győzött le és ugyanannyi bizalmatlanságot oszlatott el.

Társulatunk ezidei jelentését szomorú megemlékezéssel kell bevezetnünk. Társulatunkat és különösen a gyermektanulmányozás irodalmát nagy veszteség érte, mert a gyermek-lélektan egy szorgalmas és tehetséges munkását ragadta el közülünk a kérlelhetetlen halál. Ez *Dőri Zsigmond* polg. isk. tanító, ismert gyermektanulmányi író.

Társaságunk tulajdonképpen most lendült neki a fejlődésnek, most kezd hatékonyan működni, most szilárdult meg és most bocsátotta be gyökereit a magyar társadalom szélesebb rétegeibe.

Talán legfontosabb szerepe van e fejlődés előmozdításában nyilvános előadásainknak, amelyek folyton nagyobb körben keltenek érdeklődést. Az idei év folyamán a következő előadások tartattak (legutóbbi közgyűlésünk óta):

Moór Mihály dr., a gyermek szeméről, 1908.

Deutsch Ernő dr., a gyermekek öngyilkosságáról, 1908.

Klis Lajos, a siketnéma gyermekek beszédéről, 1908.

Székely György dr., a gyermek erkölcsi érzelméről, 1908.

Berkes János, a gyengeelméjű gyermekek akarat- és érzelemlivágáról, 1909.

Grósz Gyula dr., a nevelés ferdeségeiről, 1909.

Berend Miklós dr., a környezetnek a gyermekre való hatásáról, 1909.

Azt hisszük, talán nem elbizakodottság Társaságunk részéről az a kijelentés, hogy fejlődésünk egyik garanciáját ezen vonzó és magas színvonalon álló előadásokban keressük és nem mulaszthatjuk el ez alkalommal az igen tisztelt előadó uraknak a Társaság nevében köszönetünket kifejezni.

A másik biztosítéka a fejlődésnek a lap. Fájdalom, e hathatós tényezőt sok ideig nélkülöznünk kellett, mígnem a Gyermekvédő Liga az őszinte testvér igaz szeretetével ajánlotta fel (1907. év elején) az ő nagy elterjedtségű, jóhírű lapját, a «Gyermekvédelmi Lap»-ot, melynek mellékletként jelent meg A Gyermek két éven keresztül. E két évi testvéries együttlét után ismét a Liga nyújtotta segítő kezét és jelentékeny anyagi áldozatok árán lehetővé tette, hogy önálló lapot indítsunk. Most már van közlönyünk, amely havonként legalább kétívnyi terjedelemben jelenik meg, mindenkor az előző számok tartalmának német és francia nyelvű ismertetésével.

Örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy a közgyűlés elé léphetünk azon indítvánnyal, méltóztassék határozatilag kimondani, hogy Társaságunk a Ligának úgy a múltban nyújtott támogatásáért, mint a jelen alkalommal tanúsított nagylelkűségéért köszönetünknek adunk kifejezést, hangsúlyozván azt is, hogy igyekezni fogunk a testvéri jóviszonyt ápolni és fenntartani.

Fejlődésünk e két alaptényezőjén kívül eredményekről is beszámolhatunk. Legfontosabb ezek között a nemrég megindított *tanfolyam*. E tanfolyamot, amely ugyan szintén a továbbfejlődés ügyét szolgálja, azért sorozzuk az eredmények közé, mert valóban a gyermektanulmányozás iránti azon nagyarányú érdeklődés eredménye, amelyet az előadások és a lap, mint a Társaság életképességének két nyilvánvaló tényezője, keltett a közönség körében.

Ha tekintetbe vesszük, hogy a 15—20 hallgató részére tervezett tanfolyamra a pályázat alkalmával 150-en jelentkeztek és még most is folyton jelentkeznek s ha figyelembe vesszük a tanfolyam hallgatóinak nagy érdeklődését, amit az előadások szorgalmas látogatása bizonyít legjobban, valóban e tanfolyam szervezését és megindítását kulturális szükségletnek kell tekintenünk, annál is inkább, mert a Társaság úgyszólván a közóhaj előtt hajolt meg, amidőn e tanfolyamot megindította.

E tanfolyamról szólván, hálásan emlékezünk meg Társulatunk két nagylelkű mecénásáról, a nagyméltóságú vallás-és közokt. miniszter Úrról és a székesfőváros Tek. Tanácsáról, kik közül az első évi 2000, az utóbbi 1000 koronával támogatja Társaságunkat. Még nagyobb értékű azonban az erkölcsi támogatás, amelyben e két hatóság részesít bennünket.

Társaságunk életképességének és jóhírének egy másik bizonyítéka az a reánk nézve megtisztelő felszólítás, amelyet a III. nemzetközi családi nevelési kongresszustól kaptunk, amelyben a brüsszeli 1910. világkiállítás alkalmával tartandó kongresszusán való részvételre kér fel bennünket.

Ezek után vessünk egy pillantást Társaságunk felpeszűdült életének további hatásaira és vizsgáljuk, mily fokú a gyermektanulmányozás iránti érdeklődés terjedése az országban.

Első helyen emlékezünk meg a *szolnoki fiókkör* munkásságáról, ahol az *esztétikai érdeklődés fejlődését* tették tüzetes vizsgálataik tárgyává.

A «*Délmagyarországi Tanítóegyesület*» 1908. évi június havában tartott nagygyűlésén a gyermektanulmányozás kulturális és pedagógiai fontosságát hangsúlyozva felszólítja tagjait, hogy támogassák a gyermektanulmányozás ügyét, mert a gyerm.-tan. eszméit leginkább a tanítóság valósíthatja meg.

A *szegedi Társadalomtudományi Társaság* «Szabad Iskolájában» *Domokos Lászlóné* Löllbach Emma tartott két előadást a gyermektanulmányozásról. A nagy érdeklődés, mely ezen előadásokat kísérte, bizonyítéka annak, hogy a gyermektanulmányozás eszméje a vidéki intelligencia köztudatába is mind mélyebben behatol.

Ide sorozhatjuk a *zágrábi gyermekművészeti kiállítást*, amelyen ki volt állítva a M. Gy. T. több irodalmi terméke és *Nagy László* párhuzamosan gyűjtött katonai és gyermekrajzai. Mindezek általános figyelem tárgyai voltak.

A gyermektanulmányozás iránti érdeklődés ily nagyarányú terjedésével szemben konstatáljuk, hogy fiók-körök az idei év folyamán nem alakultak. Ez nem jelenti az érdeklődés csökkenését, csak a munkaszervezés óvatosságát, mert a fiók-körök megalakulása több helyen elő van készítve, csak arra kell várni, hogy életképes, eléggé erős fiók-egyesületek alakuljanak.

Társaságunk életének egy nagyjelentőségű eseménye a *könyvtár* megalapítása, amelyről legutóbbi választmányi ülésünkön már beszámoltunk. Itt csupán mint megtörtént dolgot regisztráljuk.

A taggyűjtés érdekében nemrég 2000 felszólítást és a lapnak ugyancsak 2000 példányát küldtük szét. Ily nagyarányú agitációt még nem fejtett ki egyesületünk.

A külföldi rokon-társaságokkal való összeköttetésünk is folyton szaporodik. Itt újból megemlítjük a már említett családi nevelési comitée kongresszusát, továbbá a hannoveri tartományi tanítók egyesületét, amelynek Hamburgban tartandó gyermektanulmányi kongresszusára a M. Gy. Társaságot meghívja, azzal a külön hangsúlyozott kérelemmel, hogy ott *Nagy László* mutassa be gazdag katonarajz- és gyermekrajz-gyűjteményét.

A gyermektanulmányozás irodalma az idei évben nem mutatott oly gazdag termést, mint a múlt évben, de egy igen értékes munka azért az idén is napvilágot látott, melynek főbecse abban áll, hogy hazánkban úttörő és egyedüli munka. *Nagy László* könyvéről, Az érdeklődés fejlődéséről szólunk, amelyről annak idején a kritika a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott. A Gyermekben igen gazdagon fejlődik a gyermektanulmányozás irodalma, mely úgy tárgya-

nál, mint a feldolgozás módjánál fogva is színvonalon van. Önálló, értékesebb dolgozatai közül megemlíjtjük a következőket: Ranschburg P. dr., A gyermek emlékezete. Vértes J. dr., A gyermek tanuvallomásainak megbízhatósága. Jablonkay G. dr., Hogyan beszél a kis Patta? Nagy László, A gyermek rokonszenvi érdeklődése. Nógrádi L. dr., Mi iránt érdeklődik a gyermek. Wehle Lucia, A szolnoki leánytanulók érdeklődése. Bognár Pál C., A különböző színek hasonlóságának felismerése. Gonda Irén, A gyermekek verseiről. Martos Ágostné, Gyermektípusok. Szász Irén, Az iskolába lépő gyermek testi és szellemi fejlődéséről. Blasutigh Károly, Mi iránt érdeklődnek a Julián iskola növendékei? A legújabb számban: Nógrádi L. dr., A gyermek vallomásai.

Mielőtt berekesztenők titkári jelentésünket, megemlíjtjük, hogy a második psycho-paedagogiai laboratórium is megalkult a VI. ker. áll. nőtanítóképző intézet mellett, melynek vezetője Nagy László igazgató úr, ügyvivő alelnökünk.

Budapesten, 1909. április 29-én.

A kísérleti szakosztály működése.

E jelentést a közgyűlés elé terjesztette: **Ranschburg Pál dr.**,
a szakosztály elnöke.

A *M. Gy. T.* kísérleti paidológiai szakosztályának 1908. március havától, a legutóbbi közgyűlés napjától a mai napig való működését a következőkben van szerencsém ismertetni.

A jelen munkaévben újabb vizsgálatok megejtése s a régebbi vizsgálati anyag egy részének feldolgozása, közzlése egyenlő mértékben vette igénybe a szakosztály központjának a Gyógypedagógiai és Pszichológiai m. kir. Laboratóriumnak munkaerejét.

A munka java része az anyag feldolgozására esett, míg a kísérleteket aránylag elég rövid idő alatt végeztük el.

Szakosztályunk tudományos búvárkodása és irodalmi szereplése ebben az évben sem szünetelt. A magyar irodalom terén a következő művekkel szerepeltünk:

1. A sort *Ranschburg dr.*-nak «A kóros értelmi gyengétehetségűség elhatárolása a fizioológiás korlátoltságtól» c. dol-

gozata nyitja meg. Ebben az értekezésben *Ranschburg dr.* a Magyar Gyermektanulmányi Társaság kísérleti szakosztályával végzett — normális és gyengetehetségű gyermekeken való — számolási és emlékezeti vizsgálatokat dolgozza fel. Elsőnek kutatja, hogy melyek a normalitás legelsőbb határai s mennyiben esnek azok össze a gyengeelméjűség határaival, amelyeket az értelmi gyengetehetségűség képvisel.

Ennek a dolgozatnak pozitív eredményeire most nem terjeszkedünk ki.

2. A kísérleti szakosztály *emlékezeti* vizsgálatainak részletes feldolgozását a lefolyt évben *Vértes O. József dr.*, a laboratórium asszisztense végezte. Ez a dolgozat nyomtatásban még nem jelent meg. Ez a gyermekek emlékezte terén az első kísérleti-pedagógiai dolgozat, mely a szópár-módszerrel a reprodukció időtartamát is szem előtt tartja.

Ennek a dolgozatnak a folytatása, illetőleg a 12—18 éves korra való kiterjesztése *Vértes O. József dr.*-nak középiskolai tanulókon való emlékezet-vizsgálata. *Vértes dr.* a *Ranschburg-féle* szópár-módszerrel a több alsó- és felső-osztályú, jeles, közepes és gyenge előmenetelű tanuló emlékezetét vizsgálta, még pedig a vizsgálatok egységessége kedvéért ugyanazon szópárrnyaggal, amelyet *Ranschburg* az elemi iskolai tanulók vizsgálatára állított össze. E vizsgálatok rövid összegezése valószínűleg a II. ker. főreáliskola értesítőjében fog megjelenni.

A *külföldi* szakirodalom terén a lefolyt évben megjelentek:

3. *Ranschburg dr.* tollából *Ueber Art und Wert klinischer Gedächtnismessungen* c. dolgozat II. A. része. (Megj. Sommer: Klinik f. psych. Krankheiten.) Ez a dolgozat megállapítja az optikai és akusztikai szóemlékezet kánonját s az az emlékezet mérésére valóban nagyfontosságú s eddig teljesen ismeretlen adatokat közöl, melyek laboratóriumunkból kiindult magvas kutatásoknak eredményei.

4. *Ranschburg Pál dr.* «Für physiologischen und pathologischen Psychologie der elementaren Rechenarten» I. címmel a *Zeitschrift für Exper. Pädagogik* 1908. novemberi számában közli szakosztályunk által a tizes számkörön belől végzett kísérletek feldolgozását és e vizsgálatok eredményeit. Ez a dolgozat a négy elemi műveletet — a 10-es számkörön

belül — vizsgálja normális és gyengetehetségű gyermekeken. E munka keretében Ranschburg megállapítja a négy alapművelet pszihológiáját s emellett számos fiziológiai és paedagógiai szempontból fontos s eddig egyáltalán meg nem közelített kérdést igyekezik tisztázni. Így megállapítja a kor, a tehetség befolyását a számolási műveletek terjedelmére, azaz a helyes megfejtések mennyiségére, a számolás gyorsaságára, szabatosságára.

5. *Ranschburg Pál dr.*, ismertette a Zeitschrift f. angew. Psych. 1908. évfolyamában «Der gegenwärtige Stand der angew. Psych. in den einzelnen Kulturländern» sorozatos cikk keretében Ungarn fejezet alatt a hazai pszihológiai és főleg gyermektanulmányi mozgalmakat, első ízben rajzolva le a külföld előtt e téren való haladásunk s törekvéseink hű s tárgyvilágos képét, igen részletesen térvén ki társaságunk működésére.

6. *Révész Margit dr.* a laboratórium volt asszisztensének, tavaly közlönyünkben megjelent dolgozata német nyelven is napvilágot látott a Zeitschrift für die Erforschung und Behandlung des jugendlichen Schwachsinnigen 1908. évfolyamában «Rechenfähigkeit Schwachsinniger» c. alatt.

Ez a dolgozat a gyengetehetségűek számolókéességének a 10-es számkörön belül való vizsgálatára szorítkozik.

7. *Ritók Emma dr.* bölcsész tudor k. a. az abnormis gyermekek esztétikai érzelmeit tette vizsgálata tárgyává, a pszichológiai laboratóriumban vizsgálván az áll. kiségitő iskola tanulóinak színlátását s főleg a szintetizési és nem tetszési ítéleteit, mely dolgozat világosan mutatta, hogy a gyenge-
tehetségű gyermekeknek is vannak határozott esztétikai benyomásaik, érzelmeik, ítéleteik s hogy azok viselkedése határozottan törvényszerű. E dolgozat A Gyermekek egyik közelebbi számában fog megjelenni.

A kísérleti szakosztály csoportos munkálkodása a lefolyt évben a már régebben befejezett 10-es számközbeli számolás vizsgálatának kiegészítéséből állott különböző székesfővárosi elemi iskolában s a VI. ker. áll. tanítónőképző intézet gyakorló iskolájában *Vértes O. József dr.* vezetése alatt. Ugyancsak ebben az évben végzett *Vértes O. József dr.* a budapesti II. ker. főreáliskolában emlékeztetvizsgálatokat s az áll. kiségitő iskolában anthropológiai méréseket.

A kísérleti szakosztály vizsgálatai kiállításra kerültek a londoni magyar kiállításon is.

A kísérleti pszichológiai mozgalmak terén örömmel tartjuk említendőnek, hogy a VI. ker. tanítónőképző intézetet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium pszichológiai laboratóriummal gazdagította.

*

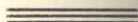
Őszinte hálával emlékezünk meg a vallás- és közoktatásügyi minisztériumról, mely szakosztályunk központját, a Gyógypaedagógiai-Pszichológiai m. kir. Laboratoriumot anyagilag is, erkölcsileg is a lehetőség szerint támogatta.

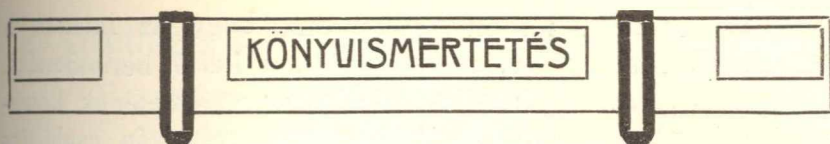
Mély köszönetet mondunk az anyatársulatnak, nevezetesen érdemes ügyvivő alelnökének, ki szóval, tettel mindig a legnagyobb készséggel állott mellénk. Mély hálával tartozunk a székesfőváros hatóságának s tanügyi tanácsosának, ki lehetővé tette a gyermektanulmányi tanfolyam rendezésével kísérleti szakosztályunk számára az újabb munkaerők nevelését.

Nem szabad megfeledkeznünk a mélyen tisztelt iskolaigazgatókról sem, kik szakosztályunk tagjait nemcsak készséggel támogatták munkájukban, hanem maguk is, nem egy esetben kiváló érdeklődést s figyelmet tanusítottak a gyermektanulmányozás iránt.

Munkatársainknak önzetlen működését megköszönve, kérjük az ügyünk iránt érdeklődők jóindulatát s fogadják eddig való támogatásukért is igaz, hálás köszönetünket.

Budapest, 1909. április 29.

A Trüper J. vezetése alatt működő Sophienhöhei nevelő-otthon és gyermekszanatórium.

(Das Erziehungsheim und Jugendsanatorium auf der Sophienhöhe bei
Jena von Trüper J.)

Ismerteti : **Sándor Domokos**, nyug. tanár.

Szakközlönyünk szerkesztője a címbeli gyermekgyógyintézetnek egy jelen évről származó ismertetését juttatván kezeimhez: a rövid idő alatt világhirre jutott intézetről ennek alapján keletkeztek az alábbi sorok.

«Intézetünk célja, kezdi a füzet, hogy nevelő-otthont szolgáltatson olyan fiú- és leánygyermekeknek, kik akár testileg, akár lelkileg, akár mindkét szempontból és pedig akár időszakilag, akár huzamosabb időn át alkalmatlanok arra, hogy a nyilvános iskolák jogosan támasztott követelményeinek megfeleljenek és így az egyéniségükhöz alkalmazkodó gyógypedagógiai ápoló kezelésre, meg a rájuk nézve megadott helyzetnek és munkaképességnek megfelelő oktatásra vannak utasítva.»

«E gyermekcsoporthoz számítandók első sorban azok, kikkel a tehetségtelenség, tehetségbeli gyarlóság, szellemi elmaradottság velök született és így rájuk nézve valamely magasabb iskola végzése szóba sem jöhet.»

«Ide számítandók továbbá azok is, kiket születésük után ért valamely lélekfejlődésbeli visszamaradás, akár egy vagy más velük született, azonban idejében föl nem ösmert lelkibetegséggel kapcsolatos szervezeti rendellenesség, akár iskolai elcsigáztatás, vagy a testi egészségben előfordult zavarok miatt. Ez utóbbi nevezett és a gyógypedagógiai intézetek gondozására utalt fiatalság alkotja ama csoportot, melynek tagjai, az értelem fogyatékos fejlődése miatt, az u. n. *«bajosán nevelhetők»* közös neve alatt szoktak említettetni.»

Az intézet céljának az elébb idézettekben látható megjelölése után rövidre foghatom a 64 nagy 8-rét lapra ter-

jedő ösmertetést, midőn kimondom, hogy az intézet, a helyének megválasztása, az építkezése, a belső berendezése, felszerelése, vezetése, a közreműködő személyzetének kiszemelése és belső életének határozottan keresztyén családi irányzata, mind és kizárólag a kitűzött cél elérésének szolgálatában állanak. Rövid részletezésül ide iktatjuk a következő tényeket :

A «Sophienhöhei Nevelőotthon» Jénától, a híres egyetemi várostól kocsin 20 percnyi távolságra, egy erdős hegy oldalán fekszik. Az intézet egy két hektárnyi kiterjedésű parkban van elhelyezve. Van saját villamvilágítása, tükör-, zuhany-, kádfürdőikkel, központi fűtéssel ellátott lakóépülete. A lakóépület közelében van külön iskolaépület; továbbá a kertészkedéshez, gazdasszonykodáshoz megkívántató épületek a telek más-más pontján elhelyezve, a szabadban folyó iskolázáshoz, a nyári és külső levegőn megkívántató tornázáshoz, játszáshoz, télen a szánkázáshoz megkívántató tisztás helyekkel.

Az intézet vezetője és személyzetének az élén áll *Trüper J.*, az európai hírű gyermektanulmányozó, ki a 14 év óta fennálló «*Zeitschrift für Kinderforschung*» (Gyermektanulmányi folyóirat) című folyóiratnak, az ugyanilyen célt követő «Egyetemes Német Egyesület»-nek megalapítója; továbbá az 1906-ban Berlinben tartott és az 1910-ben Jénában tartandólag tervezett hasonló célú kongresszusnak főfő mozgató szelleme.

A feleségén, leánytestvérén s ennek férjén kívül az intézetben 5 rendes, részben egyetemi, részint tanítóképzői képesítésű egyén nyer alkalmazást. Van ezek mellett az intézetnek külön nyelvmesternője, kézügyesség-, zenetanítója, háztartásvezetőnője, főzés- és háztartástan tanítónője, női kézimunka-, torna-, úszó-mesternője, 3 gyermekkertésznője, úszó-mestere stb. stb.

Az intézet növendékeinek száma jelenleg 72, közöttük 14 leánygyermek.

Grethlein's Praktische Hausbibliothek.

(Kiadja: Grethlein Konrád, Leipzigban.)

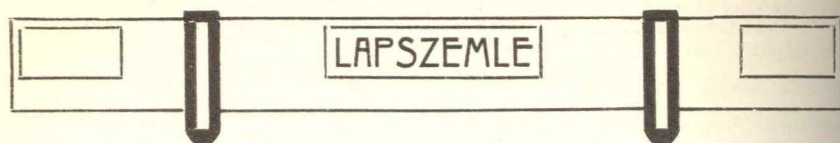
Se szeri, se száma Németországban azoknak a meglepően olcsó gyűjteményes könyvkiadványoknak, melyek a közönséget mindenféle hasznos tudnivalóról a legalaposabban tájékoztatják.

Ilyen becses könyvsorozat a Grethlein Konrád kiadásában megjelenő «Gyakorlati Házikönyvtár» is (kötetje 1 márka), melynek az a főérdekessége, hogy különösen a házi nevelésnek és a családi erények ápolásának ügyét szolgálja.

«*Nevelés a szülei házban*» című 10-ik kötete például behatóan s felette világosan tárgyalja az összes nevelési kérdéseket mindenki által érthető módon. E kötet írója (*Kietz H.*, nyug. iskolai és kormánytanácsos) jól tudja azt, hogy nagyon sok szülő csak azért nem neveli eléggé gondosan gyermekeit, mert nem ért a neveléshez. A legtöbb családban az őstől öröklött, hagyományos módon nevelnek minden gyermeket, tekintet nélkül azoknak testi, értelmi és lelkületi egyéni sajátosságaira. Már pedig kétségtelen, hogy a nevelés munkája nagy művészet, nehéz feladat. Annál inkább kívánatos lenne, hogy a családban ott legyen e művészeztől szóló könyv, melyet apa és anya minél lelkiismeretesebben és behatóbban tanulmányozzon idejekorán.

A «*Nevelési gondok*» c. 28. kötetben ugyanaz az író ad jó tanácsokat a szülőknek arra nézve, hogyan gyógyítsák gyermekeik esetleges testi-lelki hibáit. Tudott dolog, hogy a leglelkiismeretesebb nevelés ellenére is, — noha igaz, hogy többnyire csak a szülők látják azt ilyenek — csaknem minden családban előfordulnak gyermekek, akik a szülőknek kisebb-nagyobb gondot okoznak betegeskedésükkel, rakoncátlanságukkal, a rossz bizonyítvánnyal, erkölcsi elzüllesztésükkel stb.-vel. Az aggódó, sőt nem egyszer kétségbe esett szülők sokszor azt sem tudják, mihez kezdjenek, hogy szerencsétlen gyermeküket jó útra terelhessék. A «*Nevelési gondok*» c. könyv megbízható és hűséges útmutatója óhajt lenni a kétségbeesett szülőknek a gyermekeiken mutatkozó testi-lelki bajok felismerésében és gyógyításában.

R. D.

„Magyar Gyógypedagógia“.

I. évfolyam 2., 3. és 4. szám.

Ismerteti: **Fürj Pál**, gyógypedagógus.

A várakozásnak és a támasztható tudományos követelményeknek mindenkép megfelelő gazdag tartalommal került olvasó közönsége elé az ifjú folyóirat három legutóbbi száma is. Ha közleményeinek csak címeit akarnánk is felsorolni, hosszúra nyúlna ismertetésünk. A sok közül azért csak néhányat említünk itt fel és pedig azokat, amelyek a gyermektanulmányozókat leginkább érdekelhetik.

Ilyen *Ranschburg Pál* dr.-nak *«Elmélkedések a gyógypedagógia jelenéről és jövőjéről»* írt s a 2. és 3. számon keresztül vonuló értekezése. E cikkben a következő tételket fejtegeti: I. A gyógypedagógia fogalma. II. Az orvos és gyógypedagógus. A gyógypedagógiai szakmák. III. Gyógypedagógia és orvostudomány. Speciális és egyetemes kiképzés.

Mind olyan kérdések ezek, amelyek bizony még tisztázásra várnak. Vegyük csak a «gyógypedagógia» fogalmát. Mily elágazók már ebben is a nézetek. Néhol csak a gyenge-tehetségű és gyengeelméjű gyermekek oktatására alkalmazzák ez elnevezést, másutt meg a fogyatékos érzékűek pedagógiája részére óhajtják lefoglalni e nevet. *Ranschburg* szerint az a helyes felfogás, amely hazánkban is uralkodik s amely a siketnémák, vakok és gyenge-tehetségűek oktatását s a beszédhibák kór- és gyógytanát foglalja «gyógypedagógia» név alatt össze. Mindezen ismeretágak tudományos alapja közös s valamennyiben feltalálható a közös gyógytani vonatkozás. Nyelvészeti szempontból pedig nem rosszabb a «gyógypedagógia», mint a «gyógytorna», «tantárgy», «tanterv» stb. kifejezések. Az orvosnak és pedagógusnak e tudomány terén

való szerepét részrehajlatlan igazsággal állapítja meg a szerző. Alapgondolata, hogy a kettőnek munkája egymást kiegészíti, egyik a másik nélkül nem lehet tökéletes. Az értekezés harmadik részében meggyőző határozottsággal behbizonyítja aztán, hogy mily helytelen utakon járnak azok, akik az egységes gyógypedagógiai tudományt részekre osztani akarják s az egyes szakok számára speciális kiképzést követelnek. Állításait az orvostudomány köréből vett analógiákkal támogatja. Végső következtetése ez: «A jövő gyógypedagógiája csakis az abnormisok gyógyító nevelésének minden ágát felölelő disciplina lehet s a bármely ágával való önálló foglalkozás csakis az egész területén jártasaknak lesz megengedhető.»

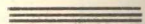
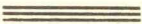
Értékes tartalmú *Kirschenheuter* Ferencnek mind a három számra kiterjedő s *Grisbach adataihoz fűzött fejtegetések* címet viselő értekezése is. «*Egy vagy több érzékszerv hiánya tökéletesebbé teszi-e az épen maradtakat?*» Ennek a kérdésnek eldöntéséhez járulnak hozzá *Grisbach* kísérletei, amelyeket vakokon és ép érzékűeken végzett. Sok elismert fiziológus állítja még ma is, hogy a fogyatékos érzékűek meglévő ép érzékszervei fejlettebbek a normális emberéinél. A siketnémák és vakok oktatásával foglalkozó pedagógusok sokszor kétségbe vonták ezt, de határozottan ellentmondani megfelelő tudományos bizonyítékok hiányában nem lehetett. *Grisbach* adatai azonban számokkal igazolják e nézet tarthatatlanságát. De sőt behbizonyosodott, hogy az épérezékűeknek minden érzékszerve fiziológiailag általában tökéletesebb mint a vakoké. *Kirschenheuter* a saját gyakorlati tapasztalataival megerősíti *Grisbach* adatait s lélektanilag kimutatja, hogy mi volt az oka az eddigi téves hitnek. Hogy a vak rendkívül érzékeny a hangok iránt, hamarabb észrevesz egy távoli zajt, mint a látó, megmondja, hogy halottas kocsi zörög-e az utcán, vagy postakocsi, könnyűséggel ismer rá embertársaira hangjukról s hogy sok mutat közülök hajlandóságot a zene művelése iránt, az igaz, de mindezen jelenségek oka nem a vak hallószervének fiziológiai tökéletességében, hanem a vak és az épérezékű különböző fogalomképzésében és ezen alapuló különböző lelki életében keresendő. Sok helytelen,

vagy ingadozó nézetet igazít helyre ez a terjedelmes értekezés és pedig részint a tudományos kísérlet, részint a mélyreható pszichológiai megfigyelések bizonyító erejével.

Nem hagyhatjuk említés nélkül dr. *Rejtő* Sándornak «Adenoid vegetáció a gyógypedagógiában» című cikkét sem. Ez a munkálat tudományos vizsgálatoknak az eredményéről számol be, amelyeket a szerző gyengetehetségű és normális gyermekeken végzett. Gyengetehetségűek között 50%-ban, normális gyermekeknél 7%-ban talált adenoid vegetációt. Jelentékenyen többet észlelt a gyengetehetségű gyermekek között olyat is, akiknek az adenoid vegetáció következtében dobhártyája, vagy éppen hallása nem volt normális. Mivel a nagyot hallás a csökkent figyelemnek egyik fontos oka s mivel a baj oka igen sokszor az adenoid vegetációra vezethető vissza, azért *Rejtő* a gyengetehetségűek intézeteiben szakorvosok alkalmazását sürgeti, kik azonban ne csak vizsgáljanak és statisztikát gyűjtsenek, hanem távolítsák is el az adenoid vegetációt. Ő maga 30 ilyen operációt végzett a budapesti áll. kiegészítő-iskola növendékein. Hogy ez a művelet aztán jótékony hatással van-e a gyermekek szellemi állapotára is, azt a későbbi tapasztalat lesz hivatva eldönteni.

Gyermektanulmányi vonatkozása van *Ákos* István értekezésének is, amely a 4. számban kezdődött meg s az eddig közölt részben arról szól, hogy miért szükséges az iskolába lépő gyengetehetségű gyermek képességeit megismerni s mily módokon állapítható meg a gyermek testi állapota, érzékszerveinek állapota, észrevevő és megfigyelő képessége, ítélő, következtető és beszédbeli képessége. Az érdekes cikk folytatása a jövő számra maradt.

Mint jelentékenyebb és terjedelmesebb munkát felemlítjük még *Schreiner* Ferenc cikkét «A gyengetehetségű siketnémáknak a normális képességűektől való elkülönítése»-ről s a gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsának 1908. évi működéséről írt ismertetést.

	GYERMEKTANULMÁNYI MOZGALMAK	
--	-----------------------------	--

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság közgyűlése.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1909. április 19-én tartotta évi rendes közgyűlését Budapesten, a Ferenc-József Tanítók Házában.

Jelen voltak Teleki Sándor gróf, a társaság elnöke, Náray-Szabó Sándor, társelnök, Nagy László, ügyvivő alelnök, a tisztikar és nagy számmal a tagok.

Teleki Sándor gróf megnyitó beszédében meleg hangon üdvözölte a megjelent tagokat s aztán röviden, de sok lelkesedéssel és szeretettel vázolta a társaság eddigi munkáját, életét. «Csak egy kis tábor volt — úgymond — a mai, sok tagot számláló, illusztris társaságnak megindítója. Ezek a társaságnak előharcosai, kik új teret láttak maguk előtt, amelyen hasznosan dolgozhatnak a modern pedagógia, illetve a gyermektanulmányozás minden ágát felölelő, nemes, szép munkában. A szív munkásai ők kiváltképen, akik megküzdöttek az eleinte lekicsinylésből származó nehézségekkel, és igaz, hű apostolaivá szegődtek a kitűzött célnak, a megkezdett munkának, amely a jövő nemzedékre fontos, hasznos és jó. Ezek azok a tulajdonságai a társaságnak, amelyekkel az előharcosoknak lehetséges volt a nagy közönséget megnyerni, amely körülmény viszont lehetővé tette a társaság lapjának, «A Gyermek»-nek önálló megjelenését, létesítését. A társaság tagjai buzgóságának tudható be, hogy az érdeklődés irányában napról-napra nő úgyannyira, hogy a külföld is tudomást vett munkásságáról s vele szemben elismeréssel van.»

Szives köszönetét fejezte ki az elnök ezért a társaság mindama tagjainak, kik ügyszeretetükkel, munkájukkal segítették előrehaladásában a társaságot.

Ezek után fölkérte a jegyzőkönyv vezetésére *Ujlaki Gyulát*, hitelesítésére pedig *dr. Farkas Gyulánét* és *dr. Havas*

Gyulát s evvel a közgyűlést megnyitottnak nyilvánította. A közgyűlés lelkes éljenzéssel üdvözölte elnökét ezért a meleghangú beszédért.

A közgyűlés tárgyrendje szerint a titkári jelentés következett, melyet *Jablonkay Géza* dr. olvasott fel. (Egész terjedelmében közöljük.)

A titkári jelentés felolvasása után *Havas Gyula* dr. nyug. kir. tanfelügyelő indítványára a közgyűlés köszönetét fejezte ki *Teleki Sándor* gróf elnök úrnak, *Náray-Szabó Sándor* dr. társelnök úrnak és *Nagy László* ügyvivő alelnök úrnak s az egész elnökségnek és tisztikarnak a társaság ügyeinek buzgó és eredményes vezetéséért.

Ezekután *Ranschburg Pál* dr., a kísérleti szakosztály elnöke, adta elő évi jelentését, mely mindazon munkálatokról megemlékezik, melyeket a szakosztály központja végzett ez évben *Ranschburg Pál* dr. vezetése mellett, *Vértes József* dr., *Révész Margit* és *Ritoók Emma* dr. közreműködésével. (Közöljük.) Bejelenti továbbá a nagymélt. vallás és közoktatásügyi miniszterium nagybecsű segítségével a VI. kerületi tanítónőképző intézetben létesült új pszichológiai laboratóriumot.

Az adatgyűjtő szakosztály működéséről *Nagy László*, a szakosztály elnöke, számolt be. Az adatgyűjtések a gyermek érdeklődésére vonatkoznak. (A jelentést közölni fogjuk.)

A *szolnoki* fiókkör jelentését szintén *Nagy László* adta elő. E fiókkör élénk, buzgó munkásságot fejtett ki. (Közölni fogjuk.)

Perényi József dr. olvasta fel ezután pénztári jelentését, melynek adatai teljesen megegyeztek a számvizsgáló bizottságéval. Az 1909-i költségvetési előirányzat tárgyalásánál *Havas Gyula* szót emelt amellet, hogy lapunkat minél szélesebb körben igyekezzünk terjeszteni, amihez a közgyűlés egyhangúlag hozzájárult.

A tisztikar és a választmányi tagok választása volt a közgyűlés utolsó pontja. *Éltes Mátyás* állami kisegítő iskolai igazgató felszólalására a közgyűlés egyhangúlag választotta meg tisztikarát. A kijelölő bizottságnak a megválasztandó tagokra vonatkozó ajánlását a közgyűlés egyhangúlag elfogadta s nagy lelkesedéssel választotta meg *Edelsheim Gyulai Lipót grófot*, a Gyermekvédő Liga elnökét új társelnöknek. *Nagy László* indítványára megválasztotta a közgyűlés *Répay Dániel*

tanítónőképző intézeti tanárt második titkárnak, mivel a rohamosan szaporodó munkát egy titkár nem győzi. Tas József jegyző elfoglaltsága miatt lemondott s helyette *Ujlaki Gyula* főv. tanítót választották meg. Könyvtáros *Blasutigh Károly* lett. A tisztikar többi tagja a régi maradt.

A választmányi tagok száma százszá egészítődött ki az új választással. Az újonnan megválasztott választmányi tagok: *Follért Károlyné*, a m. kir. posta vezérigazgatójának neje, *Gregus Gyula*, tanító *Székely-Keve*, *Jánosy Margit*, tanítónő, *Kemény Gábor dr.*, tanár, *Torda, Moór Mihály dr.*, egyetemi tanár, orvos, *Martos Ágostné*, tanítónő, *Martin Gyula*, kisegítő isk. tan., *Mosdóssy Imre*, kir. tanácsos, tanfelügyelő, *Nógrády László dr.*, tanár, *Rejtő Sándor dr.*, fülorvos, *Ritoók Emma dr.*, tanár, *Rózsa Ignác*, tanító, *Szász Irén*, igazgató-tanító, *Tas József* elemi isk. tanító, *Várady Zsigmond* igazg. Körmöcbánya, *Veszely Ödön dr.*, főreálisk. igazgató, szakfelügyelő.

E gazdag tárgysorozatú közgyűlést az elnök szavai zárták be, ki köszönetet mondott a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszteriumnak, a Főváros tek. Tanácsának és a Gyermekvédő Ligának pártfogásukért és jóindulatukért, ezenkívül a Ferenc-József Tanítók Házának a terem átengedéseért.

Választmányi ülés. A közgyűlés után választmányi ülést is tartott a Magyar Gyermektanulmányi Társaság.

A szakosztályok elnökeinek választásával kezdődött az ülés. A kísérleti szakosztály elnöke továbbra is *Ranschburg Pál dr.* maradt; az adatgyűjtő szakosztályba pedig társelnököt választottak *Nagy László* mellé: *Nógrády László dr.-t.*

A *brüsszeli családi-nevelésügyi kongresszusról* *Nagy László* adott részletes felvilágosítást. 1905-ben Liègeben, a belga kormány védnöksége alatt tartottak családi-nevelésügyi kongresszust, melynek 1200 tagja volt s melyen 20 állam képviseltette magát. Elhatározták, hogy állandó nemzetközi bizottságot létesítenek a családi nevelésügynek előmozdítására. Ez a bizottság az államok kiküldötteiből és a különböző nevelésügyi egyesületek képviselőiből meg is alakult.

Ez a nemzetközi állandó bizottság a második családi-nevelésügyi kongresszust 1906-ban Milanóban rendezte. A harmadik kongresszust 1910-ben Brüsszelben szándékozik

rendezni. E kongresszusnak végső célja a nevelést gyökerében javítani meg, vagyis a gyermek nevelését a családban biztosítani.

A belga kormány megkeresést intézett monarchiánk külügyminiszteréhez, melyben a következőkre kérik fel a minisztert:

1. Hason oda, hogy Magyarországon és Ausztriában a kongresszust előkészítő bizottságok alakuljanak.

2. A két állam hivatalosan képviseltesse magát a kongresszuson.

3. A családi-nevelésügyi állandó bizottság működésében vegyenek részt kiküldötteikkel, nemkülönben az egyes pedagógiai egyesületek is.

4. A családi nevelésre vonatkozó művek, értekezések 3—3 példányban küldessenek meg a brüsszeli állandó bizottságnak.

Külügyminiszterünk ezt a felszólítást a nyomtatványokkal, szabályzatokkal és programokkal együtt megküldötte a m. kir. belügyminiszternek, ez pedig a közoktatásinak, ki azzal küldte le az összes iratokat társaságunknak, hogy «a M. Gytanulm. Társaság a kongresszusra való részvétellel vonatkozólag javaslatokat tenni sziveskedjék».

A kongresszus tárgyalásai számára 68 tételt tűztek ki, melyeket 7 szakosztályban fognak tárgyalni:

1. Gyermektanulmányi szakosztály.
2. Általános családi-nevelésügyi szakosztály.
3. Az iskolázás előtti nevelés ügyei.
4. Az iskolás kor nevelés ügyei.
5. Az iskolázás utáni nevelés ügyei.
6. Abnormis gyermekek nevelése.
7. A gyermeknevelés egyéb ügyei.

Mindezekből kifolyólag Nagy László a következő javaslatokat terjeszti elő:

1. A közoktatásügyi kormány felkérendő, hogy magát a kongresszuson kiküldöttel képviseltesse.

2. Fölkérendő továbbá, hogy a kiváló pedagógusok közül küldjön 3 tagot a Brüsszelben székelő állandó családi-nevelésügyi nemzetközi bizottságba.

3. Ebben a bizottságban a M. Gy. T. magát egy taggal képviselteti.

4. A Társaság hasson oda, hogy a család-nevelési és gyermektanulmányi irodalom művei lehetőleg bekerüljenek az állandó bizottság könyvtárába. A Gyermek f. évi számai 3—3 példányban küldessenek a központi bizottságnak.

5. A Társaság részint a maga tagjaiból, részint körén kívül álló egyénekből előkészítő bizottságot fog létesíteni, mely a magyar kormány védnöksége alatt s a brüsszeli bizottsággal egyetértően fog működni. Ezen bizottság feladata lesz: a) a kongresszus célját, szervezetét, programját ismertetni s általában a kongresszus ügyeit propagálni; b) a kongresszusnak a mi viszonyainkra, különösen fontos tételeire nézve előadókat kérni fel s arról gondoskodni, hogy az előadók dolgozatai a brüsszeli központi bizottsághoz a kellő időben eljussanak.

6. Ezen feladatok végrehajtásával az Elnökség bizatik meg.

Mindezekhez a választmányi ülés hozzájárult s felkérte Nagy László alelnököt, hogy ez ügyben *Kacs Kovics* miniszteri tanácsos urral lépjen érintkezésbe.

A brüsszeli kongresszus megtárgyalása után Jánosz Margit jelentette, hogy az utolsó választmányi ülés óta 62 tag lépett be a Társaságba s így most a tagok száma 545.

Azután *Gottlieb* György igazgató szólalt fel A Gyermek nagyobb mérvű terjesztése érdekében. Azt ajánlotta, hogy forduljon társaságunk az iskolai hatóságokhoz, tehát a miniszteriumhoz, fővároshoz s a vidéki városok hatóságaihoz, hogy azok a hatáskörükbe tartozó iskolák figyelmét a lapra felhívják. *Migray* József a felekezeti iskolák hatóságaihoz is kívánna előfizetési fohívást küldetni. Az elnök szavai szerint azonban miniszteri rendelet szól arról, hogy a miniszterium lapot nem ajánl; tehát előbb az elnökségnek foglalkoznia kell e kérdés megoldásával. De mindenesetre megvan az elnökségben az elhatározás, hogy jövő évben nagyobb mértékben fogja a lapot terjeszteni.

Gyermektanulmányi kör Aradon. *Láng* Mihály, a tanítóképzőintézet lelkes igazgatója kezdéséből, aki a gyermektanulmányi irodalmat már értékes művel gazdagította, élénk mozgalom indult meg Aradon a pedagógusok között, amelynek célja Szabad Pedagógiai Szövetség megalakítása és ennek keretében gyermektanulmányi társaság létesítése. Az

alakuló értekezlet Láng Mihály elnöklésével május 15-én az aradi városháza tanácstermében folyt le, amelyen az aradi tanítóképző és polgári iskola tanári kara, továbbá az állami, községi és felekezeti iskolák tanítósa csaknem teljes számban jelent meg. Az értekezletet Láng Mihály nyitotta meg, lelkes szavakkal ismertette e mozgalom szükségességét és rámutatott azon nagyfontosságú eszmékre, amelyek az egész nevelésre kihatóan irányítják e mozgalmat. A megnyitó beszéd elhangzása után a jelenlevők az elnök fölszólítására megalakították a Szabad Pedagógiai Szövetséget és elhatározták, hogy az első gyermektanulmányi előadást június 5-én tartják, amelynek keretében Nagy László, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság ügyvivő-alelnöke, fogja ismertetni a gyermektanulmányozás célját és módjait. «Az aradi gyermektanulmányi társaság» szabad pedagógiai szövetsége mint a Magyar Gyermektanulmányi Társaság fiókjá, de önálló munkakörrel kíván működni. «Azt akarja, hogy a gyermekekből testben erős és lélekben jó emberek fejlődjenek.» Foglalkozni fognak a pedagógia elméletével és gyakorlatával gyermektanulmányi alapon. Üdvözljük az aradi társadalom s tanítói kar mozgalmát s kívánjuk, hogy működésükből gazdag siker származzék a gyermektanulmányra, a neveléstudományra s a gyermekekre.

Gyermektanulmányi értekezlet Szolnokon. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság szolnoki fiókköre f. év május hó 23-án d. e. 11 órakor a városháza nagytermében nyilvános felolvasó gyűlést tartott, melyen jelen voltak Sipos Orbán és Eötvös K. Lajos tanfelügyelők, Kludik Gyula polgármester, Nagy László képz. int. igazgató, a Gyermektanulmányi Társaság ügyvezető alelnöke és Szolnok város intelligens közönsége.

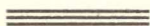
Wehle Lucia polg. isk. tanítónő a szolnoki fiókkör szakosztályának elnöke üdvözli az egybegyűlteket, kik jelenlétükkel tanúságot tesznek arról, hogy a múlt év április havában tartott felolvasó gyűlésen megnyilatkozott érdeklődés nem szalmaláng. Szerinte ez érdeklődés gyökerét a szülői szeretet éltető talajában s a modern ember kutató elméjében találjuk. (Beszédjét közölni fogjuk.)

Az elnöki megnyitó után dr. Nógrády László főgimnáziumi tanár: *Adatok a gyermekek egyéniségének lélektanához* című értekezését olvasta fel, melyben beszámol arról a kísér-

letről, mit a szolnoki elemi és polg. leányiskolákban s a gimnáziumban végzett. (Az előadás közlését e számban megkezdjük.)

A felolvasás után Nagy László képzőint. igazgató örömét fejezi ki, hogy e tárggyal ily behatóan foglalkozott a felolvasó. Az előadó vizsgálatainak eredményeit fontosaknak tartja, mert az egyéni típusokat fejlődéstani szempontból világítja meg. A gyermeki egyéni pszichológiát e szempontból új adatokkal gazdagítja. Különben is híve felszólaló az individuális pedagógiának és ezidőszerint szükségesebbnek, gyakorlatibbnak tartja ennek fejlesztését, mint a szociálpedagógiáét.

Wehle Lucia szakosztályi elnök köszönetet mond a felolvasónak működéseért, Nagy Lászlónak szíves jelenléteért s a közönségnek érdeklődéseért.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Összeállította: **Perényi Irén**, tanítónő Budapestről.

Gyermeki ideálok. *Barendonck*, kiváló belga pszichológus azt a kérdést intézte a 7—16 éves iskolás gyermekekhez, hogy kihez szeretnének hasonlítani és miért? A válaszul kapott 745 felelet érdekes világot vet a gyermek lelkére.

A 7—8 éves gyermekek legtöbbször, mintegy 60%, szüleikhez szeretne hasonlítani. Ez a szám azonban a gyermekek szemléletkörének szélesbedésével csökken, úgy, hogy a 9 évesek közül már csak 20%, a 13 évesek közül pedig csak 1 maradt. A 7—8 éves fiúk 10%-a, a leányok 8%-a környezetében találta meg eszményképét: tanítóját, barátját vagy ismerősét választotta követendő példaképpül. Egy 8 éves kis fiú pl. azt írta: «Én Pál úrhoz, az állatorvoshoz szeretnék hasonlítani, mert nagyon szeretem». Egy másik főhadnagy ismerőséhez s azzal indokolja, hogy így sok pénzt kereshetne és parancsolhatna. A leányok leginkább tanítónőjükhöz szeretnének hasonlítani, sőt akadt olyan is, ki varrónőjéhez. Érdekes, hogy a leányok közt az életkorral növekszik azok száma, kik környezetükből választják ideáljukat,

(13 évesek közül 48⁰/₁₀₀) a fiúk közt ellenben ehelyett az olvasmányok hősei, vagy a közélet ismert alakjai szerepelnek. Vannak, kik Verne Gyulához vagy regényhőseihez, Pierre Loti-hoz, Victor Hugo-hoz vagy Napoleonhoz szeretnének hasonlítani, akadt olyan, aki Rotschildhoz. A feleletekből kitűnt az is, hogy a leányok inkább választanak férfi, mint a fiúk női eszményképet, sőt a 12 éves kortól kezdve egy fiú sincs, ki női alakhoz szeretne hasonlítani. Érdekesekek a megokolások is. A testi kiválóságért való szeretetet a leányok előbbre teszik, mint a fiúk, ép így különbség van a szellembeli kiválóságra nézve is. A leányok 46⁰/₁₀₀-a a jóság, barátságosság, jótékonyosság miatt szeretnének valakihez hasonlítani, míg a fiúknak csak 15⁰/₁₀₀-a.

Ugyanezt a kérdést a mi iskoláinkban is feltették s a gyűjtött adatok feldolgozásával éppen most foglalkozik a «Gyermektanulmányi Társaság» adatgyűjtő osztálya. (Niederländische Medizinische Wochenschrift.)

A játék nevelő hatása. A játék nevelő hatását félreismerik azok, kik azt hiszik, hogy a játék csak időtöltés, az unalom előzője. Pedig a jó játéknak nagy a nevelő értéke. Figyeljünk meg egy labdázó kisleányt. Észre fogjuk venni, hogy mint nő napról-napra kezűgyessége, látásának biztossága, testének hajlékonysága, fűrgesége. Számos játék van a labdázáson kívül, amely a gyermek testi erőit növeli, fejleszti, vannak ismét olyan játékok is, amelyek a szellemi képességek kialakulását segítik elő. A gyermek játékszerét megnézi, megtapogatja, sőt meg is ízleli s ezzel ismeretköre bővül, szemléző és megfigyelőképessége fejlődik. A gyermek igyekszik játékában alkotó képességét is kifejezni, azért szereti játékszerét szétszedni, majd ismét összerakni. Más játékok, mint amilyen a katonásdi vagy ehhez hasonló, kifejlesztik társas érzelmeit; megtanúlja akaratát alávetni más akaratának, megtanul a társasághoz alkalmazkodni s a közösség érdekében cselekedni. Így tehát a társas együttérzésnek azok a csirái fejlődnek ki a gyermekben, melyek a társadalmi és állami élet alapjai. A játék nemcsak hogy előkészíti a gyermeket az életre, hanem a játék életszükséglet is, mert minden gyermekben bizonyos energia szunnyad, ami kitörésre vágyik. Ebben a tekintetben a játék ugyanaz a gyermeki lélekre nézve, mint a művészet a felnőtt embernek. A játékot

ebből a magasabb szempontból tekintette Fröbel is, mikor a játékot az óvodába bevitte. Ujabban már az iskolában is szerepel a játék, mint a nevelés egyik fontos eszköze. Beláták ugyanis, hogy a gyermek nemcsak szemlélő és tanulékony lény, hanem egyúttal cselekvő is. Ezen a gondolaton alapul a jövőben létesítendő «munka-iskola», mely az alkotótanítás eszméjét van hivatva megvalósítani. (Westermanns Monatshefte. Braunschweig 1909. március.)

A képeskönyvek. A «Varnsdorfer Hausblätter» c. lap 1909. évi 1. számában érdekes értekezést írt egy német pedagógus a képeskönyvekről. A többek között azt írja:

Az iskola feladata, hogy növendékeit tanítsa, de egyúttal az is, hogy lelküket nemesítse és művelje. Éppen ezért kívánatos, hogy a művészet bevonúljon az iskolába. Az első művészi ábrázolásokat a gyermekeknek a képeskönyvek nyújtják, azért kell, hogy a képeskönyv művészi legyen. Sajnos, hogy manapság még nem veszik ezt eléggé komolyan s a képeskönyveket pusztán játékszernek tekintik. Pedig a képeskönyv nemcsak szemléltető eszköz, hanem a művészi ízlés, alkotó képesség fejlesztője. Legyen azért minden kép az életből véve, keltsen érzelmeket és hangulatot, tüntesse fel a természet tárgyait a legjellemzőbb vonásokkal. Nagyon fontos az is, hogy a képek színesek legyenek, mert a gyermeket ez érdekli és kapja meg legjobban.

Az értekezés végén azt óhajtja az író, hogy a képeskönyvekben összegyűjtött képek a hazai nagy művészek alkotásai legyenek. Ezt mi is megszívlelnénk és a hazait ezen a téren is a külföldiek fölé helyezhetnők.

Az anya mint gyermektanulmányozó. A «Frauen-Zeitung» c. lapban Habn Valéria felhívást intéz az anyákhoz. Felszólítja őket, hogy szenteljenek több időt gyermekeiknek s ne felejtsek el, hogy a gyermeknek lelke is van, melynek fejlesztése az anya legszentebb kötelessége. Hogy azonban az anya gyermekeit taníthassa, nevelhesse, szükséges, hogy ismerje lelküket, természetes hajlandóságukat s veleszületett készségeiket. Sok anyát azonban háziasszonyi teendői foglalnak le, nagyon sokan társadalmi kötelességük miatt hanyagolják el gyermekeiket, pedig amit egyszer elmulasztottak,

azt jóvá tenni sokkal nehezebb mint azt gondolják. A testi ápolást elvégezheti bárki, de az igazi anyai szeretetet semmi sem pótolhatja.

Ha az anya gyermekét igazán ismerni akarja, kitartóan kell vele foglalkoznia, bele kell magát élnie az ő kis világába, vele együtt kell örülnie és búsulnia. Még munka közben se feledkezzék el gyermekéről, hanem igyekezzék őt foglalkoztatni, meséljen neki, vagy bármiképp vegyen részt játékában. Ha az anya csak mutatja, hogy érdeklí a játékszer vagy játék, már megnyeri gyermeke bizalmát, ami pedig a nevelés szempontjából okvetlenül szükséges. Igyekezzék az anya a bizalmat fenn is tartani s ha a gyermekek már nagyobbak, akkor is érdeklődjék iskolai dolgaik iránt. Kisérje figyelemmel olvasmányaikat, mert ezzel is bepillanthat szellemi fejlődésükbe.

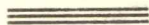
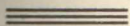
A gyermek akaratáról és az engedelmségről. Az egyik tirolai folyóiratban érdekes értekezést írt Frost Laura asszony a szülő és gyermek akaratáról. Azt mondja, hogy a gyermekek szüleiktől való elidegenedésének legfőbb oka, hogy a gyermekek akaratát a szülők elnyomják. Szerinte a nevelés legfőbb feladata, hogy a gyermek akaratát erősítse s helyes irányba terelje, ne pedig, hogy elnyomja. Az akarat megtörése jellemes gyermekeknél úgy is lehetetlen s következménye rendszeresen dacolás és feleselés. Azt ajánlja a szülőknek, hogy igyekezzenek a gyermek akaratába magukat beleélni, nem pedig azt saját akaratuk alá rendelni.

Ezzel szemben Matthias Adolf berlini pedagógus kifejti, hogy nagyon téves eljárás volna a gyermek akaratát vakon teljesíteni, ellenkezőleg a gyermeket a neveléssel oda kell felemelni, hogy belássa a szülők akaratának helyes voltát. A gyermek akaratát vezetni, irányítani kell, mert még nincs szilárd jelleme, amely cselekvéseit befolyásolná. Az engedelmségre való szoktatás tehát szükséges a gyermeknevelésben, mert így az életben, amely úgy sem egyéb, mint a sors rendeléseibe való beletörődés, jobban megállja a helyét. Ha azonban a gyermeket engedelmségre szoktatjuk, legyen mindig gondunk arra, hogy az egyénisége szabadon fejlődhessék. Azért nagyon fontos, hogy milyen a parancsolás módja és formája. Általában ne parancsoljunk sokat, de amit

egyszer kimondtunk, azt következetesen kívánjuk meg. A parancsolás és tiltás hangja legyen határozott, de korántsem nyers. Érezze a gyermek mindenkor, hogy javát akarjuk és csak előnyére válik, ha a parancsot követi. (Allgemeine Tiroler Anzeiger. 1909. február.)

Miképen kell a gyermekeket az állatokkal való szelid bánásmódra szoktatni? A «New-York Herald» márc. 14. számában olvassuk, hogy a newyorki állatvédő egyesület női kisegítő osztálya a természetrajzi múzeum közbenjárásával ismeretterjesztő előadásokat tart az állatokkal való bánásmódról. Annak az ideje már elmúlt, hogy a gyermekeket elrémítő fenyegetésekkel és gyászos végű történetekkel óvjuk az állatok bántalmazásától. Az említett előadások érdekes eszegeések az állatvilág csodáiról, melyeket vetített képekkel, élő és kitömött állatok bemutatásával tesznek érdekessé.

Tavasszal az iskolás gyermekeket osztályonként kiviszik az erdőbe, hogy ott a madarak életét természetben is megfigyelhessék. Az állatok iránti szeretet és kímélet még a szülőkre is kiterjed. Roesslerné asszony, az egyik előadó, annyira megkedvelteti kis növendékeivel az ártalmatlan hullőket, hogy a gyermekek a legnagyobb örömmel játszanak az asztalra tett kigyókkal. A különböző állatokat agyagból is lemintázzák a gyermekek, majd hasznos útbaigazítást ad a tanítónő arra nézve, hogyan kell őrködni az állatok egészsége felett? A kutyával, macskával, házi szárnyasokkal stb. miként kell bánni? Hogyan kell a lovat ápolni? Mennyi magot adjanak a kalitban tartott madárnak? Hogyan kiméljék az éneklő madarakat? stb. Az előadások kapcsán jutalmakat osztanak szét azon gyermekek között, kik az állatokkal szemben bizonyos esetekben okszerű eljárást tanúsítottak. (Martosné.)

APRÓSÁGOK A GYERMEK ÉLETÉBŐL

Második gimnázisták versei.

Közli: **Kemény Gábor dr.** gimnáziumi tanár Tordán.

Mindazokat a jelenségeket, melyek a nagy társadalom életében lüktetnek, feltalálhatjuk az iskolai életben is. Aki nyitott szemekkel nézi diákjai életét, az láthatja, hogy az iskola falain belül valóságos kis köztársaság él. Benne él a lelkekben a nagyratörésnek vagy önzésnek, a gyámoltalanságnak vagy a mindenáron érvényesülni akarásnak a csirája. Bírálják, sokszor írgylik egymást, vannak közöttük népszerűek és vannak közöttük olyanok is, akiket csaknem bojkottálnak. Különös elismeréssel tekint az ő «poétáira». Igen, mert a második osztály tanulói között már toporzékolni kezd a Pegazus és egy-egy tanulónak lantján, bár többnyire naiv, de sokszor értékes sorok csendülnek meg. Az első *Csiky* János erdőkerülőnek a fia, aki otthon a parasztemberekén és könyvein kívül senkivel sem társalog. Nagy, élénk fekete szeme, sűrű szöghaja méltán avatják őt az osztály Tinódiájává.

Egyik verse az internátusról szól, melynek már második éve lakója. Nagyon szegény ugyan itt az ellátása, de otthon még annyi kényelem sem jutott neki osztályrészül, mint amennyit az internátus nyújt. De hadd szóljon ő maga:

Az internátus.

Az internátus — jótékonyság,
Azért alapítottott,
Mert azt unitárius egyház,
Fején hordozza az akaratot.

Berde Mózes* is hozzá
Alapítványt adott
Miért a bennlakóktól neki
Tisztelet adatott.

* Rengeteg pénzt hagyományozott az unitárius nevelés céljaira, többek között neki köszönhető a fényes berendezésű kolozsvári unit. collegium felállítására.

A következő sorokban az internátus igazgatóját dicsőíti, majd így fejezi be:

Az internátus ezután is
Bárcsak megmaradna,
Hogy a szegény tanulóknak
Legyen jó hajléka.

Ez a kuruc-sóhajtás nem hiába való, mert jelenleg függőben van, vajjon megmarad-e az unit. internátus vagy pedig a felállítandó állami internátusba olvad-e bele. Ami Tinódink, úgylátszik, szeretettel csügg a *tradición* és nem óhajtja a változást.

A *hazaszeretet* érzése is meg-megcsendül Jánosunk lantján . . .

Hazáért.

Szeretlek óh haza
Mindeneknek gyöngye,
Mert leginkább neked
Kedvez a szerencse.

Mert akárhonnan is
Jönne az ellenség
Eléb* talpra állsz, mint
Akármely nemzetség.

Ha a sors talán még
Úgy hozza magával,
Te leszel a legszebb
Nagy Európában.

Kedves szép alfölded
Nagy szép városaid,
Visszavonz akárkit
Bármely országból is.

Vannak *csatadalai* is kis poétánknak. Ezekben nemcsak a hazafias érzés lüktet, de a magyar ritmus is erősen érezhető. Ime néhány versszak:

Döng az ágyú, puska ropog
A hazáért, vívnak
A hazáért szabadságért
Magyarokat hívnak.

* Legtöbb helyen az ő „helyesírásával“ közlöm. K. G.

A magyarok túlnyomóan
Előre haladnak
Az osztrákok gyáván hátul
Fapapucsot húznak

Úgy sápadnak, úgy reszkednek
Mint ősszel a falevél,
A magyarok úgy nyomúlnak
Mint a farkas, ha nem fél.

Mikor győznek az osztrákok?
Jaj — sohase győznek
Ha magyar hazafiak
Nagy bajba nincsenek.

Látjuk, hogy e vers nincs hiányában a magyar virtusnak, verselése elég ügyes, stílusa hasonlatokkal van élénkítve, sőt némi szatira is van benne.

Ám nem kell azt hinnünk, hogy Cs. J. csak a multból veszi tárgyait. Nincsen a «Kis Újságnak» nála szorgalmasabb olvasója, jól ismeri a szerbiai dolgokat; ennek hatása alatt írta ezt a „Talpra magyart“:

Talpra magyar, ha van eszed
Itt az idő mikor lehet
Ne hagyd szegény Szerbországot
Mert a huncfut igen lázong.

Talán megfájult a feje?
Már régóta nem bír vele.
Mindig akar háborúzni
Pedig nem tud kardot fogni.

Mindig hápog, mindig locsog,
Az újságba bele kotyog
De a magyar tűri szépen
Majd elbánik, majd a végén.

Megtanítja szegény szerbet
Mint a rossz gazda az ebet.
Úgy kell neki miért hápog?
Miért hápog — miért lázong!

Egy másik, kissé érzelgős diák tanárja nevenapjára írta ez a versikét:

Mit kívánjunk mára? . . .

Én Istenem
Mit kívánjunk mára?
A mi áldott tanárunknak
A neve napjára:

Azt kívánjuk, hogy sokáig
Éljen boldogságban
És sokáig taníthasson
Itt ez iskolában.

Még többször is köszönthessük
Kedves neve napján,
Áldja meg az Isten
Minden lépte nyomán.

A március tizenötödike is megtermékenyítette egy-egy diákpoéta lelkét. Ezekből kettőt közlök.

Március tizenötödikére.

Tavasza van újra, napsugaras tavasz
Rügyeket fakasztó kikelet.
Szép zöld tavaszra virradunk most,
Elfeledjük a zord telet.

Igy süttött ki a szabadság napja.
Ragyogón, fényesen.
Szabadság szó, mint gyenge fuvalat,
Szállt a szivekbe édesen.

Győzünk vagy halunk, ez a jelszó
Szállt keresztül a tömegben.
S vonultak a zászlók alá,
Ifjak, vének lelkesen.

Szép szabadság, te érted küzdött,
Minden ország népe
Most előttünk is megjelent
A szent szabadság képe.

Rajta hát most küzdjünk
Vagy meghaljunk érte.

Látjuk, hogy B. K. barátunkban van egy kis forma-érzék, de főleg «olvasottságáról» tesz tanúságot mesterkéltséggel, sok helyt dagályos stílusa.

A következő március tizenötödiki vers egy román gyerek munkája. Az előbbinél zordonabb a hangja, nehezebb a stílusa, de ha figyelmesen összehasonlítjuk a kettőt, lehetetlen észre nem vennünk, hogy az utóbbiban erő van. De halljuk magát a verset:

Elmúlt a tél, de tavasz érkezik,
Elolvad a hó s a föld vetkőzik
Virító növények, zöldelő faágak
Rügyeket, hajtásokat mutatnak
A zöld tavasznak.

Szorgalmas pórnép
Elhagyja zord lakását,
Kimegy a mezőre
S elvégzi munkáját
Kimutatván minden fáradságát.

Megjött március idusa is,
A magyarok szabadságnapja,
Ünneplik a magyarok,
Szívükből, lelkükből
S minden akaratukból.

Ünnepeld óh magyar e szent napot
Emlékére a szerencsétlen 48-nak!
Mert hisz akkor sujtották le a rabigát
A szerencsétlen és bajban gázolt
Szegény pórnépről.

Gondoljatok vissza a 48-i napra
Mily szomorúságot nyujtott szegény magyarokra
Hogy a szabadságot megnyerjék,
S nyakukról az igát,
A semiségbe vessék.

A diákhumor is megnyilatkozik egyiknél-másiknál. L. M., ki az istentelen latinnal hadilábon áll, egy rossz verssel enyhít a keserűségén ilyenénképen:

Reggel fél nyolc órakor felkelek,
Azt sem tudom mihez kezdjek.
A leckémet úgy sem tudom,
Akármennyit okoskodom.

A reggelit bekapom
 A könyveimet összerakom.
 Úgy megyek az iskolába
 Mintha mennék a pokolba.

Mikor pedig odaérek
 A diákok körülvesznek
 És kérdezik, hogy mit tanultál
 És a cenzor elémbé áll:
 Gyere mondjuk föl a latint
 Amiről még fogalmam sincs.

De a cenzor még mind csak semmi.
 Hanem mikor a tanár úr kezd kérdezni
 Reszket bennem úgy a lélek
 Azt sem tudom, hogy még élek.

Ha már *diákhumorról* van szó, hadd közöljem egy hozzám került diáklevél utolsó sorait: «Édes anyám, mostanában nagyon rosszul megy dolgom, mert nincs egy krajcárom se. Sokszor ebéd és vacsora előtt olyan éhes vagyok, hogy majd megdőlök. Kérem szépen postafordultával erre a levélre válaszolni a — pakban. Tessék küldeni egy kis szalonnát vagy sonkát, vagy egy bárányt és egy kis csillagalakú édes tésztát vagy vajas pogácsát, vagy mind.»

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjainak névsora.

Ötödik folytatás.

Prof. dr. phil. M. C. Schuyten, Antwerpen 1908. Schichtanz Ármin polg. isk. tanár, Budapest 1908. Schlesinger Zsigmond kereskedő, Szolnok 1908. Stepankó Albert tan. képz. tanár, Budapest 1907. Stromsky Sándor gyáros, Budapest 1907. Stein Fülöp dr. orvos, Budapest 1906. Stern Ábrahám polg. isk. igazgató, Budapest 1906. Stoll Ernő tanító, Nyiregyháza 1906. Steidl Irma tanítónő, Budapest 1907. Steller Antal mérnök, Budapest 1907. Stoff János jav. int. családfő, Nagyszőlős 1908. Steiner György kereskedő, Szolnok 1908. Szántó I. Béla az Orsz. Gyermekvédő Liga titkára, Budapest 1907. † Szabó Bugáth László igazgató, Budapest 1907. Sziklás Adolf polg. isk. igazgató, Budapest 1907. Szemere Samu dr. tanár, Budapest 1906. Szotfrid József siketn. int. tanár, Vác 1907. Szentgyörgyi Gusztáv siketn. int. tanár, Vác 1907. Szóts András szeretetházi

igazgató, Budapest 1907. Szondi (Sztodolnik) János tan. képz. tanár, Kiskunfélegyháza 1906. Szabó József tanító, Kolozsvár 1906. Sztrokay Lajos tanító, Ferenchalom 1906. Szeite Pál tan. képz. tanár, Budapest 1906. Szeiler Miklós igazgató, Szakálháza 1906. Szabó Károly hirlap korrektor, Budapest 1906. Szabó Emil tan. képz. tanár, Székelykeresztúr 1906. Szántó Ferencné tanítónő, Budapest 1906. Szent-Istványi Julia tanítónő, Aszód 1906. Náray-Szabó Sándor min. tanácsos, Budapest 1906. Szöllösi István tan. képz. tanár, Arad 1907. Szabolics Antalka tanítónő, Daruvár 1907. Száva János igazgató, Budapest 1907. Szloveszkó Erzsí tanítónő, Tápiószentmárton 1907. Szabady Janka tanítónő, Lengyel-Tóti 1907.

(Folyt. köv.)

ÜBERSICHT DER LETZTEN NUMMER.

III. Jahrgang Nr. 4.

I. Verkehrtheiten der Kindererziehung.

Von Dr. *Julius Grósz*, Chefarzt des Adéle Bródy-Kinderspitals, Budapest.

In seinem in der ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung gehaltenen Vortrag hat obiger Kinderarzt auf etliche Fehler in der Erziehung der Kleinen, aus rein medizinischen Standpunkten, hingewiesen. Als brennendste Frage betont er die Selbsterziehung, denn darauf gründet sich wohl die Erziehung unserer Kinder, die die Erwachsenen stets triebgemäss nachahmen. Die Umgebung wirkt tief ein auf die Individualität des Kindes, ja vermag gar häufig dieselbe weitaus zu beeinträchtigen. Deshalb müsse die Aufmerksamkeit schon auf das Säuglingsalter gerichtet werden und in zielbewusster Richtung fortschreiten. In den frühen Jahren soll das kleine Gehirn mit gar keinem unnötigen Redekram belastet, mannigfachen Begriffen verwirrt, überhaupt nur zu einer Sprache angehalten werden. Eltern sollen niemals etwaige Krankheiten den Kleinen suggerieren, weil dadurch entstehen leicht neurasthenische Kinderkrankheiten. In jeder Beziehung ist es vorteilhaft, die Kinder in angemessener Kameradschaft weilen und nur öffentliche Schulen besuchen zu lassen. Der immer lauter werdenden Überbürdung darf man niemals die vorsichtige Schule, sondern einzig und allein die Familie zeihen, die den schwachen Geist der Jugend mit verschiedenen Gegenständen, wie fremden Sprachen und Musik, beschwert; dadurch unzählige Verkehrtheiten, besonders aber körperliche Übel heraufbeschwört. Es sei daher zu erwägen, damit in der Kindererziehung die Menschen-

bildner alleweil mit den Ärzten vereint wirken und in ihren Bestrebungen von den Eltern unterstützt werden sollen; denn nur auf diesem einheitlichen Wege dürfen wir eine willensstarke, charakterfeste und pflichtliebende, wie auch körperlich und geistig gleichermassen gesunde Jugend erhoffen.

Anknüpfend an diesen Vortrag gab Seminarprof. D. Répay einer Meinung Ausdruck, wonach die Hörer der Medizin auch pädagogische Kollegia frequentieren sollten, vornehmlich hiezulande, wo die Leitungen von Erziehungsinstituten, wie Kinderheimen, Ärzten anvertraut sind; diese, nicht minder alle Schulärzte, sollten schlechterdings von allgemeiner Pädagogik zu einem Examen verpflichtet werden.

II. Das in die Schule eintretende Kind.

Von Schulleiterin *Iréne Szász*, Budapest.

— Zweiter Aufsatz. —

Verf. prüft nun das Körpergewicht bei bewussten Kindern im Verhältnis zur Grösse und kommt zu folgenden Ergebnissen: die Durchschnitts-Verhältnisziffer erreicht bei den gesamten Knaben 185 gr., bei sämtlichen Mädchen 181 gr., bei ersteren deckt sie sich aufs pünktlichste mit der Mittelhöhe von 116 cm, bei letzteren hingegen entspricht der Mittelhöhe von 114 cm blos 178 gr. Somit sehen wir, dass bei den Knaben mit der Zunahme des Höhenmasses auch die Verhältnisziffer regelmässig steigt, wonach die grösseren Knaben proportionell mehr wiegen als die kleinen und im Gewichte überhaupt die Mädchen übertreffen; ansonst aber bei obigem Verhältnisse eine ziemliche Gesetzmässigkeit zu gewahren ist.

Sodann beurteilt Verf. den Zusammenhang des Alters und der körperlichen Entwicklung der Zöglinge mit ihrer geistigen Fähigkeit. Eine folgerichtige Beobachtung ergab, dass nur ein fünfter Teil unter der Mittelmässigkeit zurückbleibt, kein ganzer dritter Teil selbe erreicht. Nicht spärlich aber zeigen sich die Gutbefähigten. Ferner fällt auf, dass die geistige Beschaffenheit der Knaben mehr von ihrer körperlichen Entwicklung als ihrem Alter beeinträchtigt wird. Dieser Einfluss macht sich solcher Gestalt geltend, dass diejenigen Kinder am sichersten fortschreiten, die sowohl die durchschnittliche Grösse als auch dasselbige Gewicht besitzen. Insofern der physische Zustand die intellektuelle Entwicklung begünstigt, möchten wir ihn gleichzeitig als kräftigsten bezeichnen.

III. Kindergeständnisse.

Von Gymnasialprofessor *Dr. Ladislaus Nógrády*, Szolnok.

In dieser zweiten Mitteilung werden die bekannten Schülertagebücher fortgesetzt. Von ihren Reisen sprechen sie immer nur sehr trocken, ebenfalls über die Naturschönheiten auch ohne jegliches Gefühl. Ihre Aufzeichnungen lassen auf geringe Beobachtungsgabe, wenn nicht gar Unfähigkeit folgern, so dass ihre Phantasie sich nur ganz nüchtern äussert und ihr Gefühl sich kaum erwärmt. Diese Mängel müsse die Schule je bald er aufheben. In grösserem Masse ist dafür bei ihnen die Eigennützigkeit entfaltet, weshalb fast überall das Ich im Vordergrund steht, und besonders die Mahlzeiten brennen ihnen auf der Seele. Neue Bekanntschaften und Freundschaften notieren mit Lust die jungen Kulturmenschen, wobei sich mancher oft als förmlicher beschreibender Typus behauptet. Im allgemeinen hegen sie Vorliebe für kleinliche Zerstreuungen, jedoch sie lieben nicht zu kritisieren, höchstens hier und da Vergleiche anzustellen. Eigenartig erscheint es, dass der Patriotismus nirgend zum Ausdruck kommt, nur höchst selten auch ihre Familienanhänglichkeiten. Ungern vernehmen sie getadelt, doch mit um so mehr Freude gelobt zu werden. Etwaiger Ermüdung, Nervosität oder vielleicht Lebensättigkeit begegnet man an keiner Stelle in ihren Beichten.

Gleichzeitig soll kurz auch über ein Tagebuch eines zwölf Jahre alten Mädchens Bericht erstattet werden. Diese Aufzeichnungen fallen noch in die Schulzeit, in den Monaten April und Mai zwitschert uns das Vöglein sein vermeintlich unbelauschtes Lied vor. In Schulsachen wird kaum etwas von belang erwähnt, dafür aber des öfteren die Privaterlebnisse. Einen breiten Rahmen nehmen Äusserlichkeiten, Kleidung, Frisur, Wetter und hauptsächlich Stimmung ein. Das Gefühl offenbart sich entscheidender bei den Mädchen als Knaben. In diesen Aufzeichnungen erblicken wir eine unmittelbare, liebe Kinder-Naivetät, welche offensichtlich bezeugt, dass der Kinder Welt nicht etwa eine kleine Abbildung der Erwachsenen vorstellt, vielmehr einen gänzlich gesonderten Lebensprozess aufweist, der seine eigenen Gesetze enthält.

Bücherrezensionen.

«*Bibliothek der Gesundheit*», redigiert von *Dr. Sigmund Gerlóczy*.
Verlag Franklin-Gesellschaft.

Zwecks Verbreitung wertvoller volkstümlicher Werke, zumeist aus dem Gebiete der Naturwissenschaften, veröffentlichte der Landes-Sanitätsverein bis nun folgende Arbeiten: I. *Die Hygiene der*

Mutterschaft, von Dr. Julius Elischer. II. *Die Seelenwelt des Kindes*, von Dr. Otto v. Babarczy-Schwartz. III. *Über Vergiftungen*, von Dr. Zoltán Vámosy. IV. *Die Tuberkulose*, von Dr. Elemér Szegedi-Maszák. V. *Das Kind*, von Dr. Johann Bókay. VI. *Die englische Krankheit*, von Dr. Kornél Preisich. Uns interessiert die 5. Nummer, wo der Verf. seine Absicht so klar legt: Für Mädchen schrieb ich dieses Buch, um sie mit den kleinen Kindern und deren richtigen Fürsorge bekannt zu machen. Mögen sie es mit Nutzen lesen, denn sie werden doch teilnehmen in der Erziehung der künftigen ungarischen Generation, und das nationale, heimische Interesse erheischt es, dass die hörige Fürsorge des kommenden Geschlechtes schon im zärtlichsten Alter, also bei den kleinen Kindern, in zielbewusster Richtung erfolge.

Zeitschriftenschau.

1. Seminarprofessor Dániel Répay, Budapest, bespricht vom vorjährigen Jahrgang der *Zeitschrift für experimentelle Pädagogik*, psychologische und pathologische Kinderforschung, Dr. Otto Dornblüths Abhandlung von den Mitteln der Befestigung der Willenskraft, dann Dr. O. Kiefers Beitrag, die Prügelstrafe in der Erziehung, samt der hiezugehörenden Auslegung von H. Stern, und zuletzt ein neuartiges Institut für Kinderforschung in Russland, Drbohlav.

2. Lehrerin Iréne Farkas, Budapest, bringt einen Artikel: die Ideale der Kinder, von Dr. H. H. Goddard, aus der experimentellen Pädagogik, B. 5, 3—4 f.

3. Der Redakteur der Zeitschrift Nagy L. registriert den Lebensgang des gewesenen Redakteurs der Zeitschrift für Psychologie, Dr. Hermann Ebbinghaus; Iréne Perényi fügt mehrere pädagogische Artikel bei aus den Blättern: Das Reich, Berlin; Neues Tageblatt, Stuttgart; und Deutsches Volksblatt, Wien.

Agitation der Kinderforschung.

Die ungarische Gesellschaft für Kinderforschung hat am 29. April l. J. ihre Jahresgeneralversammlung gehalten. Nach Erledigung der Berufsgegenstände verhandelte der Ausschuss wegen der Teilnahme an dem III. internationalen Familien-Erziehungskongress, welcher in Verbindung mit der Brüsseler Weltausstellung 1910 stattfinden wird. Näheres über die Versammlung bringen wir in der nächsten Nummer, gleichfalls werden wir dann den Vortrag: die Wirkung der Umgebung auf das Kind von Dozent Dr. Nicolaus Berend mitteilen.

Der am 13. März eröffnete *Kursus für Kinderforschung* erfüllt mit vollem Erfolg seine Aufgabe. Um dem lebhaften Andrang wenigstens teilweise nachzukommen, erachtete die Gesellschaft die Anzahl der vorherbestimmten 20 Hörer auf 30 zu erhöhen. Bis-jetzt hielten Vorträge *Ladislaus Nagy* und *Dr. Josef Vértés*. Ersterer trägt vor: Die verschiedenen Richtungen des Kinderstudiums; dessen Zweige; Aufgaben; und Methoden; Grundgesetze der Entwicklung; die Gleichentwicklung der Physis und der Psyche; die Perioden der Entwicklung. Letzterer trug vor: Die experimentellen Methoden im allgemeinen; anthropometrische Instrumente und Messungen; Wahrnehmungen; Vorstellungs- und Wortschatz des Kindes. Ende Mai begannen die Vorträge des *Dr. Paul Ranschburg* über Pädagogische Pathologie und die des *Dr. A. Karl Szilágyi* über Kinderschutz. In diesem Monat werden parallel mit den theoretischen Vorträgen angewandte Kinderforschungs-Übungen statthaben.

Am Schluss der Nummer befindet sich die Rubrik «Kleinigkeiten aus dem Leben der Kinder», dortselbst eine Erzählung «Beschummelte Kinder» von Bürgerschullehrerin *Fr. Dániel*, Budapest.

RÉSUMÉ DU DERNIER NUMÉRO.

Troisième Année, No 4.

I. Les erreurs de l'éducation.

Discours tenu le 25 février par le *Docteur Jules Grósz* en la conférence publique de la „Société pour l'étude de l'Enfant.“

L'éducation physique et morale donnée de nos jours aux enfants est très défectueuse. La cause en est due aux parents qui ne connaissent pas suffisamment les règles fondamentales de l'éducation. Il y a des parents qui, par excès de zèle, exigent de leurs enfants une obéissance trop passive; d'autres s'en occupent trop. Des soins trop constans irritent et dérangent même un nourrisson. Aussi, dans l'âge plus avancé, est il bien néfaste de donner aux enfants des explications trop longues et de répondre trop longuement à leurs questions; ce procédé cause le surmenage intellectuel des enfants. Les parents soucieux de leur dignité et de celle de leurs enfants éviteront devant ces derniers toute conversation trop libre, susceptible d'éveiller en eux des pensées malsaines. La neurasthénie se développe fréquemment parmi les enfants vivant dans un milieu ou chacun cède à ses nerfs et les prend

pour excuse à tout accès d'impatience ou au désœuvrement. Les parents ont également une funeste tendance à ajourner le plus possible l'entrée des enfants à l'école, même lorsque celui-ci a atteint l'âge de la scolarité obligatoire; au lieu de les confier aux écoles publiques, ils leur font donner quelques leçons à la maison. Les autres confient leurs enfants aux soins de domestiques sans éducation. Une sévérité outrée est aussi nuisible à l'âme de l'enfant qu'une condescendance exagérée à ses caprices. L'éducation doit être telle que l'enfant ait en son maître la plus grande confiance et qu'il voit en lui un ami sûr auquel il peut confier sans crainte tout ce qui agite sa petite âme. Nous affirmons que le surmenage dans l'instruction scolaire dont on parle tant n'existe pas dans les écoles, mais que ce sont les parents qui surchargent leurs enfants de leçons particulières de musique, de langues étrangères, de dessin etc.

II. L'enfant à son entrée à l'école.

Par *Irène Szász*, de Budapest.

Deuxième communication.

L'auteur a pris pour base de ses mesures d'anthropométrie la hauteur de la taille. Elle a fait des comparaisons pour savoir combien de grammes du poids de l'enfant correspondent à un centimètre de la taille. Ce nombre relatif était de 185 pour les garçons et de 181 pour les filles. Conformément à ces observations, il est incontestable qu'à mesure que la taille s'élève, le nombre relatif de poids augmente de même et les garçons sont en général plus lourds que les filles même en ne considérant que la hauteur de leurs tailles respectives. Mlle Irène Szász compare aussi l'âge et le développement du corps de l'enfant, lors son entrée à l'école, à ses aptitudes intellectuelles. Elle conclue de ses recherches que les enfants développés normalement surpassent en qualités intellectuelles ceux qui sont trop développés ou ceux dont le développement est en retard.

III. Confessions d'enfants.

Par *M. le Docteur Ladislas Nógrády*, de Szolnok.

L'auteur continue la publication des journaux enfantins par la relation de détails intéressants. Voici les résultats tirés des journaux: Les journaux ont été écrits par des enfants de 9 à 14 ans.

Tout ce qui ne se rapporte pas à leur propre personne ne les intéresse pas. Ils observent peu, leur intérêt pour la nature est presque nul. Leur occupation favorite est la lecture, mais le sujet n'en est pas toujours choisi. Ils aiment beaucoup le jeu; plus tard ils commencent à travailler sérieusement. Leurs sentiments les plus marqués sont: la sympathie et l'antipathie. Leurs descriptions ne témoignent pas encore de beaucoup d'imagination. S'ils racontent un évènement, ils le décrivent tout simplement sans y ajoutez la moindre réflexion. Les journaux d'enfants sont, en résumé, le tableau fidèle d'une vie heureuse et harmonieuse.

IV. Bibliographie.

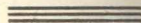
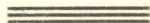
Nous mentionnons ici: „La bibliothèque de la santé.“ Rédigé par le Docteur Sigismond Gerlóczy.

V. Mouvement de l'Étude psychologique de l'enfant.

Notre bulletin rend compte de l'Assemblée générale de la Société, tenue le 29 avril 1909. Elle fut suivie d'une séance du Comité. Une discussion eut lieu au sujet du IIIe Congrès international pour l'éducation dans la famille, qui se tiendra à Bruxelles en 1910, à l'époque de l'Exposition universelle. La société désire se faire représenter au Congrès. Le 25 février, M. le Docteur Jules Grósz, médecin en-chef de l'hôpital des enfants, fit une conférence sur les erreurs relevées dans l'éducation des enfants. Le discours fut suivi de vifs applaudissements. Le 1-er avril, M. le Docteur Nicolas Berend tint un discours sur le sujet suivant: «L'influence de l'entourage sur l'enfant.» Il fut très applaudi par les nombreux auditeurs.

Les cours pour l'étude de l'enfant ont commencé le 13 mars; on y travaille avec ardeur et succès. Jusqu'à présent MM. Ladislav Nagy et Joseph Vértés ont fait des conférences.

Le bulletin se termine par une petite histoire tirée de la vie infantine: «Les enfants dupés» par Mme Eugène Dániel de Budapest.

AZ ÉN UJSÁGOM

Képes gyermek hetilap
Szerkesztő Pósa Lajos.

Amint a gyermek megkezd a betűvetést, megismeri az ábécét, már olvasni akarja azokat a meséket, amelyeket eddig elmondani hallott öreg apótól, nagyanyótól. Az *Én Ujságom* hetenként egész bokrétára valót hoz ilyfajta mesékből. Csupa jókedv, móka, ötlet ez a lap. Elbeszélésektől, tarka meséktől kezdve egész a képzeletvénységig mind olyat hoz, ami a gyermek lelkéhez szól. — Előfizetési ára negyedévenként 2 korona 50 fillér. Aki e lapra előfizet, *Az Én Ujságom* naptárát ingyen kapja. Mutatványszámot kérésre ingyen küld a lap kiadóhivatala Budapest, Andrásy-út 10.

KERTÉSZ TÓDOR

BUDAPESTEN

KRISTÓF-TÉR

GYERMEKJÁTÉK ÉS
SPORTÁRU-RAKTÁR

Legnagyobb választék minden-
nemű szabadbani és szobajáté-
kokban és sportcikkekben. Játék
különlegességek.

**Egészséges, testedző és
szabadbani sportjátékok**

Oktató, szórakoztató, foglalkoz-
tató játékok.

Fröbel- és Szőlődmunkák

Türelemjátékok. Tanulságos, ok-
tató, földrajzi és utazó, mulattató
és tréfás társasjátékok. Gond-
latfejlesztő, érdekes táblajátékok.
Nyári játékok: homokformáló,
labdázó, karikadobó, céldobó,
céllovó, repülő, óraműves, pör-
gettyű stb. stb. játék-ujdonságok,
sportkocsik, szekerek, vitorlás és
óraműves hajók, puskák, sport-
sárkányok, kerti szerszámok,
öntözők, lovasdíjátékok stb.

Sportjáték ujdonságok: Diaboló,
Allah, Sangfang, labdadobójáté-
kok, Gummet, Angello. *Sport-
cikkek:* Lawn-tennis, football,
croquet, criquet, hockey, golf,
pol, athlétikai sportcikk, horg-
gászszerek, tornaeszközök, téli
sportcikk, szánkók, ródlik,
turistasport-felszerelések stb.
stb. legnagyobb választékban

**Kertész Tódornál,
Budapest, Kristóf-tér.**

Nagy képes árjegyzéket kívánatra
ingyen és bérmentve küldök.